

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

שמות

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת שמות

א	בן ירבה - להרחיק ה'ספקות' באמונה.....
ג	מתוך צרה המציאם פדות ורווחה - אינה אלא הכנה לטובה.....
ה	תכבד ואל ישעו - ע"י האמונה לא יאבד ישוב דעתו.....
ז	המוסיף גורע - ריבוי השתדלות אך למחסור.....
ח	ועינו אותם ואחרי בן יצאו - גלות מצרים ונאולתה כהיום תחת היצר.....
ט	מחשבה טובה - כוחה של קבלה.....
ט	ותשלח את אמתה - להחשיב כל פעולה קטנה שבידו לעשותה.....
יג	בני חביבי - חביבות הכורא בהתגברות האדם על יצרו.....
יז	הבה נתחכמה - תחבולות היצר להפיל חומת הגדרים.....
יז	ויעצו ויועקו - זעקת הלב מתקבלת ביותר אף בלא דיבורים.....
יח	מן העבודה ויועקו - התפילה מתוך לב נשבר מתקבלת ביותר.....
יט	וירא בסבלותם - בכל עת יתבונן להיטיב עם רעהו ולמנוע ממנו צער.....
כ	נצור לשונך - חומר ענין לשון הרע.....
כא	לעסוק בדברי תורה - התיקון ע"י לימוד התורה"ק ובפרט כשהוא ברציפות.....

פרשת שמות

כן ירבה - להרחיק ה'ספקות' באמונה

'רוח הקודש' אומרת 'בן ירבה' - יתרבה בקרב בני ישראל 'בן' שהוא לשון וודאי, ויאמינו בלי שום ספק והרהור².

בפרשתן (א י"ב) 'פן ירבה... בן ירבה', וברש"י, 'רוח הקודש אומרת בן - אתם אומרים פן ירבה ואני אומר בן ירבה'. ביאר הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע כי פרעה הוא היצר אומר פן - ירבה, ברצותו להרבות בבני ישראל את ה'פן' - הספיקות וקושיות באמונתם, כי ע"י הספיקות נוטה האדם מהאמונה התמימה³, אבל

א. איתא ב'חובות הלבבות' (שער יחוד המעשה פ"ה) 'מן החזק שבשלוחיו (של היצר) לספק עליך על אמיתותיך, ולשבש מה שנתברר לך ולערבב את נפשך במחשבות כזבים וטענות שקרים, ויספק עליך (יכניס אותך ב'ספקות' ב)מה שנתברר לך מאמונתך ודתך'.

וכבר איתא בסידורים (בשם האריז"ל, שעה"כ יוה"כ, ועוד) כי 'ויברך דוד את י' ר"ת ודאי והוא שם קדוש, כי ודאי שמו כן תהילתו - להאמין בו באופן ודאי, וכן על דרך זה ייאמר גם במה שנאמר (תהילים לד ה) דרשתי את י' וענני ר"ת ודאי' (יוסף תהילות).

ב. הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע פירש במה שנאמר בפרשתן (א ז) 'ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד', שהכוונה היא על דרך שפרשו חז"ל (ברכות פ"ט מ"ה) מה שנאמר (דברים ו ה) 'ואהבת את ה' אלוקיך... בכל מאדך - בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד, ועל דרך זה יתפרש הכתוב שבני ישראל רבו והתעצמו במאד מאד, כלומר שהתחזקו באמונה יתירה, שעל אף כל קושי השעבוד והצרות רבות ורעות שעברו בגלות מצרים נשארו באמונתם לדעת שהכל מהקב"ה והוא המודד לך, והכל מדוד מנוי ושקול כפי החשבון, והודו לו במאד מאד.

ג. מאמר זה אמר הרה"ק 'האמרי חיים' זי"ע בשנת תש"ו, כשנכנס פעם להיכל הישיבה (בגראסוורדיין) ומצא שם כמה תלמידים מדברים ביניהם על מאורעות המלחמה הנוראה... ניגש הרבי ושאלם על מה נסובו הדיבורים, הבחורים שתקו מפחד ומורא, נענה הרבי ואמר מצינו בתלמודא פעמים רבות (עי' שבת קכא:) 'מאן נימא דמתרצתא היא, דלמא משבשתא היא'. והנה, תיבת מא"ן נוטריקון א-ל-מלך נאמן ומורה על האמונה בהשי"ת. והיינו כי מא"ן נימא - האומר (נימא פירושה 'אומר') בכל עת וזמן שהקב"ה א-ל-נאמן הוא, הרי שמתרצתא היא, אדם זה מתורץ הוא, יש לו תירוצים וביאורים על כל הקורות עמו, בידעו שהכל משמים. אך דילמא האדם שהוא מלא בספיקות בכל הקורות עמו, כי אולי פלוני עשה לו כך ואלמוני נהג עמו להיפך, ואולי אם היה נוהג אחרת לא היו ייסורים באים עליו - אדם כזה הרי הוא משבשתא כי כל ימי חייו מלאים בשיבושים ואינו מבין מדוע כל זה בא עליו.

וכבר היה הרה"ק מקוברין זי"ע אומר (הובא בתורת אבות שבת אות קמא) ש'א-ל אדון על כל המעשים' הוא התירוצו לכל הקושיות... כי אף אם הוא מלא קושיות כרימון על מצבו. יתחזק, והילוכו יהא בנחת בסמיכתו שהכל מאת ה' בא לו ולטובה רבה כוונתו.

פעם התאונן יהודי בפני הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע שיש לו קושיות שונות באמונת הבורא. ענהו רבו, אינך הראשון שמקשה כלפי מעלה - כבר קידמך פרעה ששאל בפרשתן (ה ב) 'מי ה' אשר אשמע בקולו' וכהנה עוד. וסופו מה היה, שעל כל קושיא קיבל מכה קשה מאת הבורא, וכבר ראה 'מי ה'...

מעשה נורא הביאו בספרי קורות הימים על תלמידו של הרמב"ן שחלה את חליו האחרון, והלך הרמב"ן לבקרו, וכאשר ראה דכבר תקיף ליה עלמא, אמר לו - שמע בני לאשר אצורך, הנה בעולם העליון יש היכל קדוש הנקרא 'כסאות למשפט' ושם 'שכינה' נמצאת, על כן קח נא 'קמיע' זו אשר אתן לך כעת, עמה תלך לכל הממונים ותבקשם שיובילוך להיכל 'כסאות למשפט', שם תשאל מאת הבורא 'כמה שאלות עצומות שיש לי על הנהגתו יתברך עם עמו ישראל', וגם על מה נלקחת מהאי עלמא כה צעיר לימים. ויהי היום, וישב הרמב"ן ולמד אצל החלון, והנה נפתח החלון, ונתגלה אליו אותו תלמיד ואמר לו, בעלותי השמימה, בכל מקום שהראיתי את הפיתקא שמסרת בידי

באר הפרשה - פרשת שמות

יעלה בגורל שידוך פלוני, וכן הוא בבריאות הגוף והנפש. הרי לכם 'רפואה' לכל זה היא האמונה הפשוטה - הברורה ללא כל כחל ושרק, בלי ספקות וחששות, כי אז יקויים בהם 'אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא'.

המכרסמים בלב אדם, כשאין אמונתו ברורה ונהירה בלבו, זהו שורש פורה ראש ולענה, שורש כל מיני רעות וצרות ברוחניות ובגשמיות. לאידך יש לומר ב'מידה טובה מרובה', כי האמונה הברורה היא היא שורש כל הטובות שבעולם.

וכך פירשו צדיקים (הרה"ק רבי ירחמיאל זי"ע בנו של הרה"ק היהודי הקדוש זי"ע, הובא בספרן של צדיקים מערכת רבי ירחמיאל) בפסוק האמור בפרשת נצבים (כט יז) 'פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה', כי אותו פן - הספקות ודע כי זוהי קליפת 'עמלק' שנצטוונו בתורה למחות כל 'זכר עמלק', והיא אחת משש זכירות שאין לנו להסיר דעת מהם - 'זכור את אשר עשה לך עמלק... אשר קרך בדרך' (דברים כה יז), וכידוע מפי

לא מנעו את דרכי, וכך עליתי מעלה מעלה עד אותו היכל אשר ציוויתני לילך שמה, אך מה אעשה שכאשר רציתי לשאול את השאלות והתמיהות שציוויתני לשאול, לא הוקשה לי מידי ולא היה לי מה לשאול, כי בעולם האמת רואים שאין כלל קושיות, והכל 'בצדק ובמשפט בחסד וברחמים' (הובא במשנה שכיר אבות פ"ו ממנה שראה בספר קדום).

ד. ויתרחק כל איש מההתחכמויות למיניהם - ולא יסכין לנסות להבין את דרכי השי"ת. פעם נכנס יהודי אל הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ושאלו מה טיבו של בחור פלוני כי הציעו לו לקחתו כחתן לבתו, ענהו הרבי הרי בחור זה פיקח הוא... יצא האיש את פני רבו ולא הבין מה הייתה כוונתו, אם לטב או למוטב. ניגש אל אחיו של האמרי אמת הרה"ק רבי משה בצלאל זי"ע והי"ד וביקשו מאתו שיבאר לו את תשובת הרבי. ענה לו רמ"ב כתיב (בפרשתן ד יא) 'ויאמר ה' אליו, מי שם פה לאדם, או מי ישום אילם או חרש או פיקח או עיוור'. הרי לך שמקומו של הפיקח בין בעלי המומין. וזו הייתה כוונת הרבי כי מי שניחן ב'פיקחות' במידה יתירה (אויבער חכם) הוא בעל מום, וסלק ירך ממנו.

ה. שמעתי מרב גדול וחשוב שליט"א לבאר את דברי רש"י בפרשת יתרו (יה ט) 'ויחד יתרו - וישמח יתרו, זהו פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה בשרו חדודין חדודין'. כי המהלך באמונה פשוטה הרי הוא מלא שמחה, אבל כשמתחיל עם 'פשעטלעך' - דרשות וחקירות, אז 'חידודין חידודין' - שטעכט עס פון אלע זייטן (הרי הוא נדקר בכל מיני דקירות).

מצינו בכוחה של המאמין ובוטח בה' באמונה פשוטה ובטחון וודאי ללא כל ספקות וצדדים, במעשה שהיה - פעם דרש ה'אלשיך' הקדוש זי"ע בפני תלמידיו אודות מידת הביטחון, ובתוך דבריו אמר שאעפ"י שהבורא העמיד 'סדר העולם' שיש להשתדל עבור הפרנסה, אבל כגודל הבטחון כן מיעוט חובת ההשתדלות, והבוטח בביטחון איתן יקבל שפע פרנסתו אף אם לא עשה איזו סיבה ו'השתדלות' לפרנסתו, אחד מהשומעים שהיה 'מפשוטי העם' והיה עוסק במשא 'חומר ובלבנים' נתעורר מדברי ה'אלשיך', וגמר אומר בנפשו לבטוח בבוראו ולעזוב את כל עסקיו והשתדלותו, ומעתה 'מקומו' בבית המדרש - על התורה ועל העבודה, באמירת תהלים, מעמדות וכו', והבורא כבר ישלח לו פרנסה וכלכלה. בני ביתו ניסו להניאו מכך אך לא עלתה בידם כהוא זה, ומכיוון שהחליט כן, מכר את החומר ששימשו לישא משאותיו - לעכו"ם שעסקו היה בחפירת מערות, ומהמעות שקיבל מהעכו"ם נתפרנסו בני הבית, כעבור כמה ימים 'תם הכסף', נכנסו בני הבית והתחננו בפניו שיצא אדם לפעלו ולעבודתו, ויביא לחם לפי הטף, אך היהודי התחזק ואמר 'מבטחי בה' אלוקי - התייצבו וראו את ישועת ה'... באותו היום הלך הנכרי עם החומר לעבודתו בהרים וגבעות, ובתוך כדי שחפר במערות מצא אוצר גדול של אבנים טובות ומרגליות לאין שיעור, העמיסן על החמור, ונכנס שוב אל המערה לבדוק האם נשאר עוד מהאוצר הרב, אז נפלה כל אדמת המערה עליו ו'שם הייתה קבורתו'. החמור שעמד מחוץ למערה המתין עד בוש על 'בעליו' החדשים, ומשראה שבוש לבוא, חזר העירה עם משא ה'אוצר' אל הבית שהיה רגיל להלך - לבית היהודי, ותשתומם נפשם לראות את 'חמורם' מכבר הימים, חוזר אליהם טעון אוצר אבנים טובות ומרגליות, שסיפקו מזונות וכל הצטרכויותיהם, לו ולצאצאיו למשך כל חייהם.

אחר הדברים האלה, באו תלמידי ה'אלשיך' הק' זי"ע אל רבם ואמרו לו, הלא אנו עוסקים זה רבות בשנים ב'סוגיות' הביטחון, ומעולם לא בא עלינו שפע כזה מן השמים, ואילו אדם פשוט זה, אך החל לעסוק בבטחון מיד נהפך לגביר אדיר, ענה להם ה'אלשיך' הק', משל למה הדבר דומה, למסמר התקוע בקרקע קשה, שכל רוח שבעולם

או 'ה' נראה לי, ומביט עליו בחיבה כאהבת אב לבן¹.
 וז"ל ה'ארחות צדיקים' (שער י"ג, הרצון) הרצון היא מידה טובה מאוד, ואינה נמצאת אלא בנפש נדיבה ויקרה. ומי שיש בו מידת הרצון - הוא מסתפק בכל ענייניו כפי מה שיגזור עליו הבורא יתעלה, ולא יתרחק אחריו. ובעל המידה הזאת אינו מצפה אל הגדולה ואל הכבוד, אך רצונו ודעתו לסבול. ולא יתרעם על ענייניו, ולא יקצוף על השם יתעלה לומר: למה עשה השם יתברך כך וכך, זמן המידה הזאת: השמח בחלקו. וכבר ידעת מעלת המידה וגדולתה.

מתוך צרה המציאם פדות ורווחה - אינה אלא הכנה לטובה
 בפרשתן (ג ו) 'ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלוקים', ביאר בה הרה"ק ה'תפארת שלמה' (חיי שרה ד"ה ויקם אברהם) וז"ל, כי הנה כלל גדול במעלות הצדיקים המתהלכים לפני אלוקים בתמים, אף אם חלילה באה עליהם מידת הדין לאיזה יחיד או רבים ח"ו, לא יתנו לבם להתבונן מהות הצרה היא רח"ל, ולא יפול לבבם להקשות מדוע עשה ה' ככה לארץ הזאת, כי לבם נכון ובטוח בה' כי צדיק וישר

צדיקים כי זוהי קליפתו של עמלק, כמרומז בשמו 'עמלק' העולה בנימטריא 'ספק' (240) - כי כל מטרתו לקרר את האמבטיה הרוחנית, לצנן את אמונתם בה' על ידי ה'ספיקות' למיניהם. ומשם הוא בא לאשר קרך - שממלא לבם של ישראל ספיקות באמונתם בהשגחה פרטית, שח"ו יאמרו כי אך מקרה קרה ולא הקב"ה פעל כל זאת בהשגחה פרטית ומדוקדקת על כל בריה ובריה, על כל ענין וענין הנעשה בזה העולם - אין אדם נוגע במוכן לחברו אם לא הוכרו בן מפורש ממעל, כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה ואין אדם מרוויח או מפסיד, מצליח או 'לא יוצלח' אם לא נקבע בן משמים, אף לא יזוז קש או תבן אם לא ציווה להם המלך 'לך הנה או הנה'...

ואף אם נראה לו כי רחוקה ממנו ישועתו יחזיק באמונה יתירה², וכך מבארים בפרשתן (ב ד) 'ותתצב אחותו מרחוק', שבא הכתוב לשבח את מרים הנביאה, שאף בעת שהיה נראה כי הבורא מסתיר פניו (שהוצרכו להביא את משה) והרי הוא 'מרחוק', מכל מקום ותתצב - בעמידה איתנה מתוך אמונה שהבורא נמצא עמה גם בעת 'מרחוק'.³ ואדרבה, 'מרחוק ה' נראה לי' (ירמיה לא ב), היינו שבעת אשר נראה לו שהוא 'מרחוק' דייקא

לא תוכל להסיטו ממקומו, מה שאין כן המסמר שתקעוהו בקרקע רכה, אפילו 'רוח מצויה' תזיזנו הנה והנה, והנמשל, אצלכם האמונה כ'קרקע רכה', והיינו אף ש'מאמינים ובוטחים' אתם באמונת איתן בבורא, מכל מקום מאחר וגברא רבא' הנכם, ו'כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו' (סוכה נב), לא ינוח היצר ולא ישקוט עד שמכניס בכם קושיות בעניין הביטחון, ואכן נכון הדבר שמיד תתחזקו להסיר את כל הקושיות, אך גם היצר ישוב להקשות, ואתם תתחזקו, וחוזר חלילה, אמנם אלו ה'ספיקות' עם ההתחזקות הופכים את אמונתכם ל'קרקע רכה', ומונעים מכם את כל העושר הרב, מה שאין כן אדם פשוט זה, שנתעורר ל'בטחון הגמור' בלא שום 'חכמות' ופשטלעך (נימוקים שונים ומשונים), והאמין בבורא שהוא הזן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כינים כפשוטו וכמשמעו, ואף האדם בכללם, בזה המשיך על עצמו שפע רב ועשירות, כי היתה אמונתו תקועה כבקרקע קשה - בלא שום מציאות לזוז הנה והנה. על כן הגיע כל העושר עד לפתח ביתו ממש, בלא שום השתדלות וטירחה.

ו. כל המרבה לדבר בענייני אמונה הרי זה משובח, וכך ביאר הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע (תורת אבות, אמונה ובטחון כח) במה דאיתא בגמ' (תמיד כח). 'יחזיק באמונה יתירה', כלומר - למעלה ממדרגתו באמונה, ואף שבכל ענייני העבודה אינו מן הראוי לדבר בעניינים שאינו עומד בהם ולעסוק במדרגות שלא השיג, מיהו בענייני אמונה מותר ואף מצוה לעסוק אף במדרגות שהן רחוקות ממנו (וכך היתה דרכו בקודש, להרבות לדבר ולעורר בענייני אמונה, ואף במדרגות נשגבות המיועדות לגדולים וצדיקים).

ז. על פי זה יש ליתן טעם לשבח בהא דמצינו בדברי חז"ל (ויק"ר כב ד) בסגולת מימי בארה של מרים לרפואה, וכן מבואר בספרים סגולת שתייתם לכל מיני ישועות, ואפשר לומר כי בבאר זו טמון כח אמונתה של מרים, ומבאר האמונה זו ישקו העדרים, להשפיע כל טוב על בני ישראל.

ח. ביאור נפלא כתב בסוף הקדמת ה'שב שמעתתא', על הפסוק בתהילים (עז יא) 'השכח חנות א-ל אם קפץ באף רחמיו סלה', כי גם בעת הסתר פנים וחשיכה ידוע נדע כי רבים רחמיו. הבה נתבונן, וכי שכח הקב"ה מלחון ולרחם (חנות מלשון חונן), אין זאת אלא כי אם קפץ והטמין בתוך הנראה כ'אף' את 'רחמיו סלה', והכל רחמים וחסדים.

באר הפרשה - פרשת שמות

הוא, א-ל אמונה ואין עוול (דברים לב ה), ונהפוך הוא כי מפי עליון לא יצאו הרעות (איכה ג לה), רק כל מעשיו ית' מכוונים לטובה, והרעה היא היא ההכנה לטובה^ט ולכך כאשר ראה משה רבינו את מראה הסנה -

המורה על הגלות לא רצה להתבונן מה זה ועל מה זה, לכן ויסתר משה פניו כי ירא מהביט ולהסתכל אל בחינת הדין המכונה אלוקים, פן יקשה בעיניו על כי כך מתנהג עמהם ה'".

ט. בפרשתן (ג טז-יז), 'לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם ה' אלוקי אבותיכם נראה אלי אלוקי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם וגו', ושמעו לקולך, ופירש רש"י, 'ושמעו לקולך, מאליהם, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה הם נגאלים (ומקור הדברים בשמו"ר ג ח). והקשה השל"ה הק' (אות כב) מדוע באמת דיקא תיבת 'פקד' היא הסימן לגאולה ולא לשון אחר, גם צריך לבאר מדוע נכתב 'פקד' בלשון חסר ולא 'פקוד' מלא. ומבאר על פי מה דאיתא בגמ' (מגילה יג:) שהקב"ה מקדים רפואה למכה, על פי זה כתב 'והנה אותיות 'פקד' הם מוקדמות לאותיות 'צרה', הרי הוקדם רפואה למכה' וכו', עיי"ש, והיינו שסוד הגאולה היא כשמכיר ומאמין שאין כאן צרה אלא הקדמה והכנה לישועה.

וזאת למדנו עוד מהא דאיתא בפרשתן (ב טז-יז), 'ולכהן מדין שבע בנות ותבאנה ותדלנה ותמלאנה את הרהטים להשקות צאן אביהן, ויבואו הרועים ויגרשום'. ואיתא במדרש (שמו"ר א לב), אמרו רבותינו, יתרו כומר לעבודת כוכבים היה וראה שאין בה ממש והרהר לעשות תשובה עד שלא בא משה, וקרא לבני עירו ואמר להם עד עכשיו הייתי משמש אתכם, מעתה זקן אני בחרו לכם כומר אחר וכו', עמדו ונידוהו שלא יזדקק לו אדם, ולא יעשו לו מלאכה, שלא ירעו את צאנו, ובקש מן הרועים לרעות לו את צאנו ולא קבלו, לפיכך הוציא בנותיו. 'ותבאנה ותדלנה', מלמד שהיו מקדימות לבוא מפני פחד הרועים, 'ויבואו הרועים ויגרשום', אפשר הוא כהן מדין והרועים מגרשים בנותיו, אלא ללמדך שנידוהו וגרשו בנותיו. עכ"ל המדרש. ונמצא שהגיע השפלתו של יתרו לדיוטא התחתונה ממש. וכל הרואה עומד וצווח, רבש"ע 'זו תורה וזו שכרה'... כלומר, וכי זהו שכרו של מי שישב עד עתה 'ברומו של עולם' ועזב את הכל למען כבוד שמו יתברך, מחמת שהכיר שאך הבל יש בה בעבודה זרה ודבק באמונה הטהורה. אמנם לאחר זמן התברר כי דייקא השפלה זו היא סיבת גדולתו שזכה להיות חותן משה, שמשה הושיע אותם מיד הרועים ואמר יתרו לבנותיו שיקראו לו וכו', והרי שאם היה חסר לו בהשפלתו אפילו כחוט השערה לא היה זוכה להתרומם עד למעלה, שאילו לא היו הרועים מגרשים את בנותיו הרי לא היה משה ניגש להשקות צאנם. וללמדנו עד כמה הקב"ה 'זקיף כפיפין', כל חד וחד בדיליה, בזמני קושי ובמצבי קושי ולחץ בממון ובבריאות, בתורה ובעבודה, בבנים ובשאר ענינים, כי מה שנראה לעינינו שהוא 'כפיפין' באמת אינו אלא 'זקיף', אין זה אלא להצמיח לו את הישועה. ואם כך הדברים אמורים בגוי, קל וחומר ביהודי שהיורד מטה מטה שזו הטובה השלימה עבורו ומכאן תגיע ישועתו. וכך רמז לה רבינו בחיי בכתוב (ב ב) 'ותצפנהו שלשה ירחים', שבז' אדר נולד משה וביום ו' סיון אחרי שלשה ירחים של חודשי לבנה הושלך ליאור, והגיד לך הכתוב שביום שנצטער ביאור בו נתעלה בשמים וקבל תורה מסיני, וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהילים קלח ג) 'ביום קראתי ותענני תרהיבני בנפשי עוז', כי יום הצער הוא יום המביא לידי הישועה כל חד וחד בדיליה.

הנה היה נראה לעינים באותה שעה שפרעה הרשע 'גזר על הזכרים' שברוב רשעותו הוא רוצה לכלות את כל הבנים בכלל ישראל, אבל, באמת לא היה זה פרעה, אלא הקב"ה הוא שסיבב גזירה זו, ולא היה כאן 'עת צרה' אלא הכשר והכנה ללידת מושיען של ישראל, כי אדרבה, דייקא על ידי צרה זו היתה יכולה נשמתו הקדושה של משה לירד לעולם, ומכאן נלמד על כל ה'רדיפות' שעל ידי בשר ודם שאינם באים אלא מידי של הקב"ה, ואין זה 'רדיפות' אלא הכנת הטובה הגדולה שתבוא לאחר מכן. עוד נלמד מכאן שכל נסיון שמביא הקב"ה על האדם הרי זה רק להעלותו לדרגא מרוממת יותר, והרי זה 'נס להתנוסס', ולא בשביל להכשילו ח"ו...

י. על כגון דא רמזו בלשון הכתוב (תהילים לו ז) 'משפטיך תהום רבה', כי בעת שנמצא האדם במצב של משפט ודין, יראה עצמו עומד במקום גבוה והתהום פעורה מתחת לרגליו, שבאם יביט לאחוריו, ולא יתבונן כראוי אל אשר לפניו, הרי ב'רגע קטן' מסוכן הוא ליפול אל עמקי התהום, כמו כן, בשעה של הנהגת דין וייסורים לא יביט על מצב נפילתו אלא יתבונן ויקשר את מוחו ולבו לעבותות האמונה התמימה בחי עולמים.

יא. יתר על כן מצינו בספר 'מכתב סופר' (להרה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל בנו של החתם סופר) שאף בזמני קירבה ואורה יניח הכל וימשיך להאמין באמונה פשוטה. ובזה מבאר בלשון הכתוב 'ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלוקים',

שיאספו משה ואהרן את הזקנים ואת כל העם - גילו להם את בשורת הגאולה, אז היה ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל, ורק בכח אמונה זו אכן גבר כוחם של משה ואהרן ועשה ה' בידיהם את האותות והמופתים.

בענין זה מצינו בפרשת דתים (ג יד), 'אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם'. ומבאר ה'חם סופר' שהקב"ה אומר - אני אהיה עם מי שמחשבותיו והילוכיו יהיו עמי, וזהו 'אהיה אשר אהיה', 'אני נמצא ומשגיח בפרטות עם אדם אשר אהיה במחשבתו תמיד. ע"ד מה שאמרו (משלי ג ו) 'בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך', שכפי אשר תדע את ה' בכל דרכיך - להעמידו לנגד עיניך, כך יישר את אורחותיך ויעמוד לימינך תמיד. במה דברים אמורים - לגבי ה'יחיד', אך לגבי 'כלל ישראל' אף אם ה"ו אינם במעלה גבוהה זו, הקב"ה נמצא עמם בכל עת ובכל שעה בזכירתו את זכות האבות הקדושים, וזהו אומרו 'כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם' (ולא הוסיף לומר 'אשר אהיה' כמו גבי הפרט) תמיד אהיה עמכם (עי' אורות חת"ס פר' שמות, כמה אופנים בזה).

תכבד ואל ישעו - ע"י האמונה לא יאבד ישוב דעתו

בפרשתן (ה ו-ה) 'ויצו פרעה את הנוגשים בעם... לא תאסיפון לתת תבן לעם ללבון הלבנים כתמול שלשום, הם ילכו ויקוששו להם תבן. זאת מתכונת הלבנים אשר הם עושים תמול שלשום תשימו עליהם, לא תגרעו ממנו', תמה הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארקין זי"ע, מדוע הוצרך פרעה לשנות סדרי העבודה (שמעתה

אדרבה, על ידי האמונה יזכה ל'ניסים' ולישועת ה', וכדכתיב בפרשתן (ד כט-לא, ה א) 'וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני ישראל... ויעש האותות לעיני העם, ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וגו' ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה כה אמר ה' אלוקי ישראל שלח את עמי. וברש"י, ואחר באו משה ואהרן - אבל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלמין, לפי שיראו ללכת. והקשו המפרשים, שהרי מבואר במדרש (ילקו"ש שמות קפא) שהרבה ניסים ונפלאות נעשו למשה ואהרן בבואם לפני פרעה, שבפתחי ארמונו היו ניצבים אלפי 'שומרים', ואריות שב'כישוף' לא נתנו לאיש לעבור את מפתן השער מבלי אשר יקרא מאת פרעה. וכאן בהגיע משה ואהרן תש כוחם של אלו. זאת ועוד שביתרו את כבליהם והלכו כנמושות אחר משה ואהרן. גם נתבאר בארוכה ה'אותות' שעשו משה ואהרן בבואם לפני המלך, במעשה המטה אשר הפך לתנין ולא עוד אלא שבלע את מטותיהם של החרטומים. מעתה צ"ב, מדוע לא הקדים הקב"ה את ה'אותות' והמופתים, שתחילה ילכו משה ואהרן לבית פרעה - שם יעשו ויערכו 'אותות ומופתים', ורק לאחר מכן יאספו את זקני ישראל להיות עמם, ובוה הרווחנו ששוב לא היו הזקנים מתייראים לבוא עמם בכל עת ושעה הנצרכת לכך.

ותירצו בספרים, עפ"י דברי המדרש (ילקו"ש בשלה רמ) 'לא ננאלו ישראל אלא בזכות האמונה שנא' ויאמן העם"², אף אנו נאמר כי אלו הניסים לא באו בכדי, רק בכוח אמונתם של בני ישראל המשיכו והביאו עליהם הנהגת ניסים ממעל, על כן, הוצרכו תחילה

דהנה איתא (ברכות יג:) אמר ליה רב לרבי חייא לא ראינו על רבי שהוא מקבל עול מלכות שמים - שבהגיע זמן קריאת שמע אינו מפסיק מאמירת ה'שיעור' לתלמידיו לקרוא קריאת שמע, ענהו רב חייא, כשהוא מעביר את ידיו על פניו (באמצע השיעור) באותה שעה הוא מקבל ע"ע עול מלכות שמים בקריאת שמע. והביאור, שבוודאי השיג 'רבי' השגות גדולות וגבוהות, עד שקבלת עול מלכות שמים גרידא אינה רבותא כל כך שמקבל על עצמו (וזה אינו נחשב 'עול' גביה, שהרי הכל בהיר ונהיר ליה), ועל כן 'העביר ידיו על פניו' להיות נסתרים ממנו כל המדריגות וההשגות וקיבל על עצמו 'קבלת עול מלכות שמים' באהבה בתמימות ובפשטות. ולכן כאשר נפגש משה פנים בפנים עם השכינה, מיד 'ויסתר משה פניו' - שהסתיר את פניו, כאומר אין לי כל קושיא ותמיהה ואין לי אפילו שמץ הבנה בדרכי הבורא יתב"ש.

יב. וכך פירש הרה"ק היסוד העבודה זי"ע בלשון הפסוק 'ויאמן העם וישמעו כי פקד ה', וז"ל, עי"ז שהאמינו בהשגחה פרטית שאין ביד שום בריה להוציאם ממצרים רק בידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, עי"ז זכו וישמעו. (הובא

באר הפרשה - פרשת שמות

לא מצאנו מנוח אף לא לרגע אם בטרדת הפרנסה, אם ברפואה וכיו"ב רבות, ישוב הדעת מאן דבר שמויה... עצתו אמונה - כי כאשר יחיה באמונה פשוטה בכל לב ונפש, אזי מתוך האמונה תתישב נפשו עליו. שישב לנפשו המטורפת חבי כמעט רגע עד יעבור, כי מדוע תיטרף ותיבהל נפשו, הרי הכל בידי שמים, צדיק ה' בכל דרכיו, וכל אורחות ה' חסד ואמת.

ובך איתא מהרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע כי 'השמחה ושלוות הנפש' הם הוכחה וראיה לתוקף אמונתו של אדם בה' יי, שהרי פעמים אין האדם מאמין באמת. אלא, בראותו שאין לו פתח הצלה אחר הרי הוא אומר 'בעל בטחון' הנני וה' יהיה בעזרי, בחושבו הרי לא אפסיד ע"י הבטחון. לזה אמר הקרא 'ברוך הגבר אשר יבטח בה', והיה ה' מבטחו' (ירמיהו יז ז). ברוך הגבר אשר יבטח בה' - ובמה יודע אם הוא בוטח באמת, והיה ה' מבטחו - אין 'והיה' אלא לשון שמחה (בר"ר מב ג), והיינו אם הוא שמח בכל מצב שהוא^{טו} אות

יאספו את התבן מבלי לשנות את 'מתכונת הלבנים', ואם כל כך היה עז חפצו להכביד עליהם ולהתיש כוחם, היה אפשר לו להוסיף על 'מכסת הלבנים' עשרה ידות, בכמות שאין בידם להשיגה אם לא בעבודת פרך נוראה.

אלא ביאורו, שאותו רשע רצה לאבדם משוב העתם^י ועי"ז גם מבטחונם בה', לכן ציווה שיצאו איש איש לבדו ללקט תבן, ובטרדתם בחיפוש אחר כל פיסת קש ותבן תיטרף נפשם, ויאבדו את ישוב העתם. ועי"ז יוכל להומם, לכלותם ולאבדם מעל פני האדמה. משא"כ אם לא יצטרכו לטרוח בחיפוש התבן אף אם יוסיף על מכסת הלבנים, לא תתבלבל העתם עליהם ולא יאבדו עשתונותם, אלא מתוך הלחץ זו הדחק יוסיפו על יגיעתם בנגוף ונפש ויביאו את מכסתם לידי גמר, והכל יבוא על מקומו בשלום (הובא גם בחשבה לטובה החדש בפרשתן בשם הרה"ק רבי העניך זי"ע).

מכאן חיזוק לנו ולבנינו - דור מוקף מבית ומחוץ, בטרדות שונות ומשונות מכף רגל ועד ראש,

יג. כי זה כל האדם - ההתחזקות ביישוב הדעת, כמו שכתב הרה"ק מקאבריו זי"ע במכתב (הובא גם ב'אמרות משה' ערך ישוב הדעת) כל הון דעלמא לא ישוו לשעה אחת שאיש ישראל עומד בישוב הדעת, ובדעה מיושבת.

יד. כה כתב הרה"ק הבית אהרן (קנט: ד"ה תשובה) 'תשובה עיקרה בלב וסימנה השמחה (פירוש, שהסימן לאדם אם תשובתו שלימה - אם שרוי הוא בשמחה), לא נצרכא אלא לקבולינהו בשמחה (לשון הגמ' ברכות ס:). בכל מדה ומדה, ובזה לא יצטרך לתעניתים וסיגופים', שהאיש המקבל על עצמו בשמחה את כל הנהגת הבורא עמו, ובכל מדה ומדה שנוהג עמו מקבלו באהבה ובשמחה - מתקן את כל חטאיו ופגמיו, עד ששוב אינו צריך להתענות ולסגף עצמו לתקן את עיוות ופגם. ולמדנו מכאן עצה טובה לקראת ימי השובבים הבעל"ט, אשר מבואר בספרי הקדמונים על חיוב התענית בהם לתשובה ולכפרה, ואם כי בימינו ירדה חולשה לעולם ואי אפשר לחייב את המון העם בצומות ובסיגופים אך נשאר בידינו הדרך המעולה יותר, להתחזק באמונה ולקבל הנהגת הבורא בכל מצב שהוא, וממילא לא נצטרך לתעניתים וסיגופים.'

טו. הרה"ק ה'אמרי חיים' מויז'ניץ זי"ע היה אומר (כעיי"ז בדברי בינה להרה"ק מביאלה זי"ע) עה"כ בפרשתן (ג כא) 'והיה כי תלכון לא תלכו ריקם'. כי והיה הוא לשון שמחה, וזהו והיה כי תלכון - אם תהלכו במידת השמחה הטובה. אזי לא תלכו ריקם - לא תחסרו כל טוב, כי השמחה היא בחלקכם.

כתב הרה"ק ה'ייטב לב' (ד"ה ויקם מלך חדש) על הפסוק בפרשתן (א ט-י) 'הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו, הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ', בהקדם הפסוק הנאמר ביוצאי המלחמה (דברים כ ב-ד) 'והיה כקרבכם אל המלחמה...' כי הנה אין 'והיה' אלא לשון שמחה (בר"ר מב ג), וכלומר שבבטחונם בה' יהיו בשמחה גם בעת צאתם למלחמה, ונתן הכתוב טעם לדבר 'כי ה' אלוקיכם ההולך עמכם' - ו'אין שכינה שורה לא מתוך עצבות... אלא מתוך שמחה של מצוה' (שבת ל:). נמצא שבכדי שיזכו ל'ה' אלוקיכם ההולך עמכם להלחם לכם להושיע אתכם' [בגשמיות וברוחניות] מחוייבים הם להיות בשמחה וטוב לב.

ובזה פירש כאן. כי גם 'הנה' מורה על לשון שמחה (ספרי קרח פיסקא קיז), ואמר פרעה 'הנה עם בני ישראל' שרויים בשמחה ומכח השמחה הם 'רב ועצום ממנו', על כן, אסף את כל יועציו 'הבה נתחכמה לו' - לדעת איך לנצחם, כי חשש 'והיה כי תקראנה מלחמה' 'והיה' לשון שמחה כדרכן של ישראל שהם בשמחה גם בעת אשר תקראנה מלחמה, ובזה 'ונוסף גם הוא על שונאינו' - זה הקב"ה ההולך עמכם כשהם שרויים במדת השמחה, ויפלו לפנייהם

ועי"ז הצליח את דרכו. על כן, עשהו הבורא ערל פה וכבד שפה, למען יראו הכל שכוחו היה מן השמים - 'כי אנכי אהיה עם פיך'. ומכאן ילמד כל אחד ש'ציאת מצרים' הפרטי שלו - כל חר וחר בדיליה, אינה תלויה כלל באיזה סיבה טבעית אלא ב'דבר שמים'.

ואין הדברים אמורים רק לגבי יציאת מצרים... אלא בכל פרט ועניין, הן לגבי מעשה ידי האדם עצמו, שלא יחשוב 'אני' עשיתי... אלא ידע כי ה' עשה לו את כל החיל הזה, הן במה שאחרים מעוללים לו. בכל עת ורגע יזכור שאין דבר הנעשה מעצמו או ע"י איזה בריה שבעולם, אלא הכל במוצא פי ה' הוא - 'כי הוא אמר ויהי, הוא ציוה ויעמוד'. ואז אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא. כי כאשר אי מי קללו, או הזיקו, ביזהו או לקח ממנו, דיבר עליו רע וכו' וכיו"ב. הרי באמונתו יודע הוא אל נכון שלא פלוני ביזהו, ולא אלמוני קיפח את פרנסתו, לא ראובן קלקל לו את השידוך, ולא שמעון דיבר עליו סרה לעיני כל הקהל, לא לוי לקח לו את ה'עמוד' ולא יהודה... וכו'. אלא יביט על כל אלו המעשים והמאורעות - כמו שנעשו על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, ומה לו כי ילזן על חברו?".

הוא שקנה את מידת הביטחון בנפשו. כי הבוטח רק מתוך ייאוש, יתהלך ביגון ואנחה. משא"כ ה'בוטח' באמת יעלו לבו בהיותו בטוח וסמוך על הישועה הקרובה (דברי הנדמ"ח ח"ב ליקוטים עמ' תח) ¹⁰.

וכך מבאר בספר הק' 'יושר דברי אמת' (פרשת שמות) על הפסוק בפרשתו, 'ויפן כה וכה, וז"ל, כל אדם ראוי להיות לו מידת כה, אם לטוב אם לרע (בכל אופן) יאמר שהכל בידי שמים, אם לטוב הוא כה מן השמים, ואם חס ושלום לרע הוא גם כן כה מן השמים, וזוהי הנהגת בני ישראל הכשרים.

המוסיף גורע - ריבוי השתדלות אך למחסור

בפרשתו (ד י"ב), 'ויאמר משה אל ה' בי ה' לא איש דברים אנכי... כי כבד פה וכבד לשון אנכי... ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך'. ומבאר ה'ר"ן (הרשות הר"ן, הדרוש הה' ד"ה וזה דבר) מדוע לא עשה הקב"ה נס להסיר ממושה את ה'כבד פה' שלו. כי רצה הבורא שנדע שהוא הבורא והמנחה, וכל הנעשה בהאי עלמא על פי ה' הוא, ומלכותו בכל משלה, ולא נטעה שכוחו של משה - 'מושיען ומנהיגן של ישראל' היה בזכות 'מתק לשונו' ואמרותיו הנוטפות נופת צוף וכל טעם,

כקליפת השום [ולכן לא כתיב ונוספו גם ה'ם' על שונאינו בלשון רבים על כל בני, אלא וודאי דקאי 'ונוסף גם הוא' על הקב"ה שיצא עמהם למלחמה], ואכן וישימו עליו שרי מיסים למען ענותו בסבלותם - להכניעם ולהעציבם (מלשון מאנת 'לענות' מפני) וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ בשמחה ע"כ ויקוצו מפני בני".

טז. ואף אם נראה לו שאינו ראוי שיעזרהו ה' יבטח בו ובוודאי יעזרהו, הנה כתיב בפרשתו (ג י"ב) 'מי אנכי כי אלך אל פרעה... ויאמר כי אהיה עמך', ולפלא הדבר, כי מן הנראה היה לו להשיב לו כדרך בני אדם, אכן, אין ראוי יותר ממך לקיים שליחות זו, מדוע ענה לו באופן שהוא כמסכים עמו שאינו ראוי לכך. ומבאר הרה"ק החוזה מלובלין ז"ע (דברי אמת, וארא ד"ה במדרש) שהקב"ה ענהו, אף לדבריו שאינך ראוי, מכל מקום כי אהיה עמך - בכל פינה שאתה פונה הנני נמצא עמך, לשמרך בכל דרכיך ובכל אשר תפנה תשכיל ותצליח, וממילא אל תחשוש פחד שווא, אלא לך בשלוות הרוח אל פרעה, כי אהיה עמך.

יז. פעם אמר הרה"ק משינאווא ז"ע לתלמידיו, הנה מדרך העולם, כשזקוק אדם לסכום כסף קטן אינו טרוד כלל, ובשלוות נפשו הוא סמוך ובטוח שהמעות יבואו לידי, ואילו בשעה שנצרך לסכום גדול הריהו כולו עסוק ב'כסף מנלן', ודואג מניין ישיג את הממון הרב. אך האמת דאיפכא מסתברא, כי הזקוק לממון רב ויודע היטב שאי אפשר לו להשיגם בכוחות עצמו, ובעל כרחו משים הוא את שברו על ה' אלוקיו, איש הלזה בוודאי ישיג המעות בבטחונו הגדול בה'. אך לעומתו, הנצרך לסכום קטן, ונראה בעיניו שאפשר לו להשיגם בכוחות עצמו, ואינו נשען לגמרי על בורא כל העולמים, זה האיש עליו לדאוג ביותר, כי מתרחק הוא מהבטחון בה' אם כן 'מאין יבוא עזרו'.

יח. בפרשתו (ד ו-ז) 'ויבא ידו בחיקו ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג. ויאמר השב ידך אל חיקך וישב ידו אל חיקו ויוציאה מחיקו והנה שבה כבשרו', ולכאורה תמוה, מדוע אמר לו השב ידך אל חיקך, וכי יפלא מה' לרפאות ידו גם מחוץ לחיקו, והלוא נס כזה קטן הוא כנגד כל הניסים והנפלאות שהיו ביציאת מצרים. ומבאר הגה"ק ה'חפץ חיים' (שמייה"ל ח"ב פי"ג פרשת שמות) שכאן למדנו שאין המקום גורם לביאת הצרעת, אלא ה' נתן וזה' לקח'. לכן נתרפאה

באר הפרשה - פרשת שמות

עד למעלה ראש, ומושלך ביאור של העולם הזה אם במזמאת זה העולם אם בשאר טרדות בקנאה תאוה וכבוד, וכן אם הוא משוקע בטרדת מזון. כבר הקדים לו הקב"ה רפואה למכה וגאולתו וישועתו מוכנים עבורו (וגאולתו שידליק בעצמו ניצוץ ההתלהבות והתשוקה ליוצרו וע"ז יצא מכל מצריו, ויזכה לעלות ולהתעלות לאין ערוך).

וזוה גופא שעבוד מצרים הנוהג בזמן הזה - שאנו משועבדים ליצרנו הרע עד עצם היום הזה, וכמו"ש הרמב"ם באגרתו לבנו רבי אברהם (אגרות הרמב"ם עמ' לט בד"ה ודע בני) 'ויש לך בני לדעת כי פרעה מלך מצרים הוא יצר הרע באמת. בני ישראל הם שבל האנושי אשר בכל אדם ושם משכן כל רצונותיו והלך מחשבתו, משה רבינו ע"ה הוא השכל האלוקי היינו נשמת בני ישראל. ארץ מצרים בכללו הוא הנוף כ"א ומקום הלב הוא ארץ גושן. והיינו שכמו שבימים מקדם שעבד פרעה מלך מצרים את בני ישראל שישבו בארצו, כך לדורות עולם בא היצר למלוך על שכלם (רצונם

ועינו אותם ואחרי כן יצאו - גלות מצרים וגאולתה כהיום תחת היצר

הנה גלות מצרים הוא שורש כל הגלויות (עיי' בר"ר מז ד), וכן גאולת מצרפים שורש כל הגאולות (זוה"ק ח"ב רטז: - קיז:). וכתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (אמרי הרי"ם שמות) ט' שבכלל 'כל הגלויות' הוא גלות האדם ביד יצרו וחילוליו, על כן יש לנו להתבונן בגאולת מצרים להבין את דרך גאולתנו הפרטית - בתיקון המידות, לנצח את אויבינו הרוחניים לנצח על מלאכת בית ה'.

ו**כתב** הרה"ק ה'שפתי צדיק' מפילץ זי"ע (בפרשתן אות יד) ולמדנו הלכה למעשה מגלות וגאולת מצרים לגלות וגאולת היצר. כי כמו שבמצרים היה מושיען של ישראל - משה רבינו מושלך ביאור בתוך התיבה כמעט מסוכן, ומ"מ כבר הייתה ישועתו מוכנה - שנצטרעה בת פרעה ותרד לרחוץ על היאור ומשם באה הצלתו - שמשתה אותו מן המים וגידלתו לאחר מכן. כיו"ב כל איש מישראל, אף בשעה שהוא משוקע

ידו דייקא בחיקו - באותו מקום שנצטרע, ומינה תבין שאם בחיקו היה איזה סיבה לצרעת היאך נתרפאה ידו שם, אלא שאין החיק גורם צרעת ואין החיק מרפא צרעת, אלא על פי ה' יבוא ועל פי ה' ילך [כמו שאמרו (ר"ה כט). לא הנחש ממית ולא הנחש מחיה].

ומכאן נבין, שלא עשייתנו היא שהביאה שיהיה לנו כך וכך, אלא אדרבה מאחר שהיה דבר זה רצון השי"ת, על כן נסתבב שיעשה אותה הפעולה. כגון מי שעבר באיזה מקום סכנה וניזוק, לא ניזוק מפני שהלך בדרכו באותו מקום, אלא שמשמים נגזר עליו להינזק ולכך סיבבו שילך אל מקום הסכנה, וכן ברווח - לא תאמר מאחר שבאתי הנה הרווחתי, אלא מאחר שנקצב עלי להרוויח באתי הנה, כי אין לך דבר שאינו מסובב על ידי מלך עליון בהשגחה פרטית ממש.

הנה מצינו בפרשתן 'שפרעה גזר על הזכרים' - להשליכם היאורה, ומשנולד משה רבינו הצפינוהו בבית ג' חדשים ואז השליכוהו היאורה, ותצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו, ותבוא בת פרעה ותקחהו, ואיתא בגמ' (סוטה יב:) שמיד לאחר שהכניסו את משה לנהר בטלה הגזירה, שכך אמרו האיציטגנינים לפרעה שכבר נולד מושיען של ישראל והושלך המיימה... ומן הנראה היה לה ליוכבד אמו לבכות, אוי לי, אילו המתנתי חצי השעה לא הוצרכתי לזרקו... אבל האמת שרק מאחר שכבר היה בנהר על כן התבטלה הגזירה, ומכאן תלמד לעצמך שלא לומר אילו המתנתי... אילו לא הייתי עושה כך וכך... אילו לא הייתי אומר כך וכך... כי אין לך כל ידיעה פשוטה בכל המעשה אשר נעשה בעולם, שמח בחלקך, תן תודה לאלוקיך המוליכך בדרך הטובה כל הימים...

יט. וכתב שם הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע בקאצק אמרו, שבפרשיות אלו של גלות וגאולת מצרים יש לעיין בהם כב'הלכה ותוספות קשה'.

כ. יש שהמליצו בזאת את לשון הכתוב אצל בני ישראל 'הבאים מצרימה' (א א) בלשון הווה, ולא 'אשר באו', כי כל בחינת מצרים עדיין הוא חי וקיים אצל כל אחד ואחד, והרי הוא בא לבחינת מיצרים אלו בהווה ובפעול ממש...

כא. צדיקים היו אומרים שגוף נוטריקון גוף וויל פרעסן (הגוף רוצה לאכול), גוף וויל פאפען (לישון), גוף וועט פוילען (יירקב בקבר), גוף וויל פארט (ובכל זאת עדיין הוא רוצה לילך אחר תאוות לבו), אך אנו נענה ונאמר לגוף על כל תאוותיו גוף וועט פאלגן (ישמע לקול ה' לעבדו בלבב שלם, אף כשקשה לו).

פאה א א), לכן מיד בתחילת זממם כבר שידר הקב"ה מערכות הטבע וברא לבני ישראל גוף חדש שיוכלו לילד ששה ששה בכרס אחד מה שלא היה מעולם בדבר הזה, וכן ירבה וכן יפרוץ.

ומסיים ה'שם משמואל', מכאן ילמד כל אדם קל וחומר לנפשו, ומה אם בעבור 'מחשבה רעה' של המצריים שינה הקב"ה את גוף היהודי, קל וחומר בן בנו של קל וחומר בשעה שאחד מישראל מקבל על עצמו קבלה טובה²², 'זבמחשבתו' רוצה הוא לישב על התורה ועל העבודה, וודאי שתיכף ייחפך להיות איש אחר ברוחניות ובגשמות.

ותשלח את אמתה - להחשיב כל פעולה קטנה שבידו לעשותה

בפרשתן (ב ה), ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור... ותשלח את אמתה ותקחה', והנה איתא בגמרא (סוטה יב:) שעמדה במרחק רב מ'תיבת משה' אלא שנשתרבה ידה עד לתיבה שהיה בה משה והצלתו מן הנהר, ואיתא מהרה"ק השרף מקאצק ז"ע ('אמת ואמונה' אות תרל"ז) דזהו השבת ששבתה תורה, שאף שהייתה רחוקה מהתיבה לא אמרה מה אעשה - רחוקה אני, אלא עשתה ככל אשר לאל ידה עשות²³,

ומאויים) הנמצא בגופם של בני לשעבר אותם אליו. והנה כמו שפרעה שלט ושעבד רק את בני ישראל, ואילו על משה רבינו לא היה לו שום כוח ושליטה, כך הנשמה הקדושה (הנקראת חלק משה רבינו) שבקרב כל איש מישראל אינה נפגמת, ולעולם איננה תחת ידי החיצונים, ועל ידה יצא האדם לגאולתו כמו שמשה הוציא את בני מצרים. והזמן גרמא להציל את השכל ואת הלב מיד גוי אכזרי הוא שפן הוא יצר הרע, בפרט בימי השוכבי"ם - כי הקריאה בתורה בפרשיות יציאת מצרים מעוררת את הזמן ל'יציאת מצרים פרטית' לצאת ממצרי היצר ומיצרי הגוף המונעים אותו מלעשות רצון קונו וחפץ צורו.

מחשבה טובה - כוחה של קבלה

בפרשתן (א יב) 'וכאשר יענו אותו בן ירבה וכן יפרוץ', וברש"י 'בכל מה שהם נותנים לב לענות בן לב הקב"ה להרבות ולהפריץ', רמו נפלא ולימוד גדול למד מכאן הרה"ק ה'שם משמואל' ז"ע (שמות תער"ב) בכוחה של 'קביעות' וקבלה טובה, כי כאשר 'זממו' לענות את בני ישראל, כבר נחשב להם הדבר כמעשה, כי אצל עכו"ם מצרף הקב"ה מחשבה למעשה (ירושלמי

כב. מעשה נורא כתב הגה"ק ה'פני יהושע' ז"ע בהקדמה לספרו, מה שאירע עמו, כי ביום ג' כסליו תקס"ג בהיותו יושב ב'לכוב' בביתו ועוסק בתורה עם תלמידים מקשיבים, לפתע פתאום התלקחו כמה חביות גדולות המלאות ב'פולוויר' (אבק שריפה, חומר נפץ), עד שנהרסו בתים גדולים ובצורות חומה, ונהרגו כשלושים ושישה נפשות מישראל, ובתוכם גם זוג' ובתו היחידה וחותנו וחותנתו, וגם אנכי הייתי בין הנפילים מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ובאתי במעמקי מצולה בארץ התחתית ממש כבתוך המכבש מחמת כובד המשא הגלי גלים שנפלו עלי קורות בתינו יותר מקורות בית הבד', עד שלא היה יכול להיזז את אבריו, וכבר חשב שנגזר עליו להסתלק מן העולם בדמי ימיו במיתה משונה, כשהוא נידון ב'ארבע מיתות' שקילה (ע"י הקורות הגדולות שנפלו עליו) שריפה (מחמת הדליקה הגדולה שהתלקחה) הרג וחנק. ומתאר שם, שחשב לעצמו שקורות ביתו שהם המעידים על האדם ליום הדין (תענית יא.) הם המה שיבצעו בו את הדין, כמו שנאמר (דברים יז ז) 'יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו'. וככה שכב בין ההריסות לערך שליש או רביע שעה, ובינתיים שקטה האש והחלו המון העם לנסות לחלץ את הלכודים בין ההריסות, אך דא עקא שהם המיתו רבים על ידי שדרכו עליהם ורמסו אותם רח"ל. 'סוף דבר כבר יצאתי מכלל ודאי נפשות לידי ספק, אז אמרתי עודני בתוך הגל, אם יהיה אלוקים עמדי והוציאני מן המקום הזה לשלום ויבנה לי בית נאמן להרבות גבולי בתלמידים, לא אמנע עצמי מכותלי בית המדרש ולשקוד על דלתי העיון בסוגיות הש"ס ופוסקים וללון בעומקה של הלכה וכו', אני טרם אכלה לדבר הדברים אל לבי שמע ה' בקול עניי ונתן לי מהלכים בין העמודים כמין שביל ממש נעשה לי ויצאתי בשלום בלי פגע, אז ידעתי נאמנה כי מה' היה הדבר ממש במקום שאין מצילין' וכו'.

כג. ויזכור את דברי הפסיקתא (פיסקא שובה ישראל פ"ט), וז"ל שובה ישראל עד ה' אלוקיך, לכן מלך שהיה רחוק מאביו מהלך מאה יום, אמרו לו אוהביו, חזור אצל אביך, אמר להם איני יכול שלח אביו ואמר לו הלוך מה שאתה יכול לפי כחך ואני בא אצלך בשאר הדרך, כך אמר הקב"ה לישראל שובה אלי ושובה אליכם, עכ"ל.

ומהשמים סייעו בעדה להשלים הפצה להציל את משה^{יד}, מכאן ילמד כל אדם שלא להתעכב מחמת שהדבר

וכך כתב ה'יעב"ץ' (אבות ב ב) בביאור הכתוב (תהילים לו ה) 'גול על ה' דרך, ובטח עליו והוא יעשה', דקאי על מי שנצרך לחיזוק בעניני עבודת ה', שלא יאמר אין בכוחי להתגבר, אלא ידע שכמו זה הנצרך לגלגל אבן גדולה מראש ההר לתחתיתו, שאין נדרש ממנו כי אם לדחוף 'מעט' את האבן, ומשם ואילך תתגלגל האבן מעצמה, כך עליו - להתחזק מעט, ולבוא להיטהר, והבא ליטהר מסייעין אותו מן שמיא לילך בדרך הנכון והישר.

וכך כתב ה'ספורנו' על מה דכתיב בפרשתן (ג ד) 'וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה', ומפרש בזה"ל, וירא ה' כי סר לראות - להתבונן בדבר, ויקרא אליו אלוקים - להודיעו, כאמרם ז"ל (שבת קד.) בא לטהר מסייעין אותו, עכ"ל, וכלומר, שמאחר שמושה 'עשה פסיעה קטנה' וסר לראות מיד זכה שהקב"ה התקרב אליו 'בפסיעותיו הגדולות' ובא להודיעו. וכתב הספורנו עוד שזה גם מה הביאור במה שנאמר (להלן יט ג) 'ומשה עלה אל האלוקים ויקרא אליו ה' מן ההר', שמאחר שמושה הכין עצמו לעלות אל האלוקים מיד קרא לו השי"ת לעלות אליו.

וילמד להחשיב כל דבר, ובזה תתרומם רוחו, ונפשו לא תאבל עליו, אדרבה נפשו תשאנו להיטיב דרכיו יותר ויותר. כה מספר הגאון מהרי"ד גראסמאן שליט"א, בנער שנתקרב ליהדות ונהפך ל'בעל תשובה' גמור בכל לב ונפש ומקום מגוריו היה בעיר נתניה, לאותו בחור היה אברך שלבו נדבו לקרבו וללמוד עמו בכל יום ויום דברי תורה שלא ע"מ לקבל פרס. מנהג משונה היה לו לבחור שבכל עת היה מהלך כשכיסו נפוחות מ'גרעינים' (גרעיני חמניות, פאפיטעס) השוכנים שם אחר כבוד, האברך שלא הבין פשר מנהג זה לא אבה להציק לבחור ולא שאלו מאומה על כך, שהרי אין כל איסור בתורה להחזיק גרעינים בכיס (רק בשבת ברחובה של עיר במקום שאין ערוב)... ויהי באחד הלילות בבואם ללמוד יחדיו, נענה האברך ואמר לבחור, הנה לי יום שלם שלא נכנס כל דבר מאכל בפיו, אולי תרחם ותעניק לי מעט מנדבת ירך, כמה גרעינים למען תתיישב בהם נפשי ונוכל ללמוד בלב שלוו, אמר לו הבחור, בשום פנים ואופן לא אוכל לתת לך אפילו גרעין קטן אחד... האברך התחנן על נפשו, וזה בשלו לא אתן לך מאומה...

לבו של האברך לא עמד לו, ומני אז החל מתחמק מבקשות הבחור, ופחת משעות הלימוד עמו עד שהגיעו למצב שנפסקה לגמרי החברותא שביניהם, חושיו של הבחור אמרו לו שמניעת הלימוד נובעת מאותה 'פגיעה' שלא אבה לתת לו מגרעיניו היקרים, על כן, התקשר אל האברך, ואמר לו, אכן, אין ברצונך ללמוד אתי יותר, ואין בידי להכריח אותך (שהר לא שילם לו מאומה), אבל זאת אבקשך, בוא נא לבקר בביתי למשך 3-4 מינו"ט (דקות), בבוא האברך לביתו פתח הבחור כמה מארונות הבית והראה לו דליים וקערות מלאות בגרעינים עד אפס מקום... ובטרם שיהיה סיפק בידי האברך להזעיק מהר 'רופא נפשות' לטפל בבחור, פתח הלה וסיפר לו, בוודאי ידעת גם ידעת כי 'בעל תשובה' אנכי, והנה, בתחילת דרכי כבעל תשובה, עזב כביכול היצר את כל העולם ואין עסקיו אלא בי - להניא אותי מדרך הטוב, פעם בא לפתות אותי לחלל שבת, פעם להחסיר תפילה, ועוד כהנה רבות שאין המקום לפרטם, אז יעצני ה'מדריך' עצה טובה, בכל יום ויום בקומך בבוקר משינתך, מלא את כיסך הימיני בגרעינים, ועל כל מעשה טוב שעשית והתגברת תעביר גרעין אחד לכיס השמאלי, ככה תעשה במשך כל היום, ובליילה, תוציא אותם, תמנה אותם אחד לאחד, ועי"ז תתמלא נפשך סיפוק רוחני על שהספקת והרווחת היום כל כך הרבה מעשים טובים, ובזה יגדל כוחך להתגבר גם למחרת... באותו הלילה שבקשת ממני כמה גרעינים כבר היו כולם בכיס השמאלי ולכן לא יכולתי לוותר אפילו על מעשה טוב אחד שעלי לספור בעוד כמה שעות בלכתי לישן, וגם זה פשוט כל הדליים המלאים בגרעינים כי עמהם אעלה אל אבי שבשמים לאחר אריכות ימים ושנים.

ולדין ייאמר, כל חד וחד בדיליה, לאוו דווקא ב'בעל תשובה' ולאוו דווקא ע"י גרעינים, עיקר הדברים ברור ביותר, הבט נא על הצד הטוב, אל תשמע לו לאותו יצר הבא לשבור את רוחך, ולייאש אותך כי ממילא אינך שווה מאומה, חזק לבך בכל מעשה טוב שתעשה - לכתוב ע"ג הכתב, או בסוכריות בכיס וכיו"ב, העיקר שימנה אחת לאחת לדעת כי אוצר הוא לעצמו אוצרות רבות יתמלא לבך בשמחה ותענוג מכל דבר שבקדושה ובזה תזכה לעלות מעלה מעלה בדרך הטוב והישר.

כד. בימי שבתו של הרה"ק מקאצק זי"ע על כסא ההנהגה שאלו יהודי שהיה ידיו ורעו משנות קדם, יחדיו הסתופפו ולמדו מפיו של הרה"ק רבי בונם מפשיסחא זי"ע, הלא שנינו ישבנו בצילו של רבינו הקדוש, ונתייגענו לעלות בדרך הישרה, כיצד אירע שאתה נעשית לרבי בעל מדריגה גבוהה מאד ואילו אני נשארתי אדם פשוט מן השורה. ויענהו הרה"ק, הרי למדנו בפשיסחא לבאר את הכתוב (תהילים קטו טז) 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני

מרוחק ממנו, אלא 'ישלח ידו' וסוף דבר שמשמים יראוהו נפלאות, והקב"ה יפתח לו כפתחו של אולם^י. כלומר, כשיעשה כל אשר ביכולתו - שילך אל פרעה ויתחיל לדבר, או יסייע הקב"ה בעדו שיצאו דיבוריו הגונים ומישרים.

ביוצא בזה מצינו בדברי האור החיים הק' שאמר הקב"ה למשה 'ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך' (ד יב), והיינו אחר שאמר משה כי כבד פה וכבד לשון אנכי, 'השיבו הבורא, כל עוד שלא תתחיל במצוה אין מקום להסירם, ולזה אמר 'לך' פירוש לך בשליחות זה וכשתדבר תראה שיוסר כבודות פיך ולשונך', עכ"ל.

ובך כתיב במדרש (תנחומא בפרשה), כשראה משה את הסנה בוער באש אמר אסורה נא זאראה (ג א), ונחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, ריו"ח אמר ג' פסיעות הלך משה רבינו, ור"ל אמר שעיקם את צווארו. בין כך ובין כך חזינון שעשה איזה מעשה, והיינו, שהגם

אדם' - שדרכו של היהודי אל השלימות כמי שעולה מהארץ ועד לשמים שבו ייאמר 'יעלו שמים ירדו תהומות' - ובלשונו 'מיטאנצט מיפאלט, מיפאלט מיטאנצט' היינו ששואפים ועוסקים לעלות מעלה עד רום השמים ואז נופלים, אך לא נשארם בנפילה אלא ממשיכים לנתר ולקפוץ לגובה עד שמתעלים. והנה אתה, אכן החילות לעלות מעלה מעלה אך משראית שהנך נסוג אחור ונופל התייאשת ונשארת בנפילתך, אך אני לא אמרתי נואש בעת הנפילה אלא המשכתי להתעלות עד שהגעתי להיכן שהגעתי.

הוסיף הידיד לשאול, ילמדנו רבינו כיצד יקום האדם ויתעלה מתוך הנפילה, והרי היא כואבת ומייאשת את האדם. ענהו הרבי מקאצק, אין הדבר תלוי אלא ברצונו ותשוקתו של האדם. כי כך למד הרבי רבי בונם מהנאמר אצל בתיה בת פרעה, ששלחה את ידה למרחק גדול והביאה את התיבה שבה היה משה מונח אליה, ודרשו ז"ל שהתיבה הייתה מרוחקת ממנה מאד, אלא שנס עשה הקב"ה ושרבובי אשתרבב ידה - וע"י שנתארכה ידה השיגה את משה רבינו. ותמיהה גדולה היא, וכי לא ראתה שהתיבה רחוקה כ"כ, מדוע הושיטה את ידה. ומכאן, כשאדם רוצה דבר בכל נפשו ומאודו אינו רואה כלל שהוא רחוק ממנו... ומאחר שכל כך עז חפצה של בתיה לקחת את התיבה היה נראה בעיניו כמו שהיא מרוחקת רק במרחק מועט, לכך שלחה את ידה לקחתו, וה' עשה נס ונתארכה ידה אמות הרבה. כך אף אני, בשעה שנפילתי גברה תשוקתי להתעלות עד כדי כך, עד שכבר לא הרגשתי כלל כמה קשה ורחוק להשיג את זו ההתעלות, אלא המשכתי בכל מאודי, יגעתי ומצאתי.

כה. הנה איתא (סנהדרין קו) בעת שקיבץ פרעה הרשע את יועציו לדון ב'הבה נתחכמה לו' - 'א"ר חייא בר אבא א"ר סימאי, שלשה היו באותה עצה, בלעם איוב ויתרו, בלעם שיעץ להרדות את ישראל נהרג. איוב ששתק נידון ביסורים. יתרו שברח זכו בני בניו לישב בלשכת הגזית'. ומקשין העולם, דהרי יתרו לא הועיל מאומה בזה שנשא את רגליו וברח, ומדוע רב שכרו כ"כ, אלא, שיתרו גם הבין, שאין בידו להלך כנגד פרעה או לשנות דעתו, החליט - אעשה כל אשר לאל ידי עשות, וברח כל עוד נפשו בקרבו, ולכן זכה לשכר כה גדול - שצאצאיו יימנו בכלל הסנהדרין, ויורו לעם ה' את הדרך ילכו בה.

ואף אם נראה לו לאדם שאי אפשר לו לעשות מאומה, אזי לכל הפחות יזעק אל ה' אלוקיו, דהנה ידועה התמיהה, מדוע נידון איוב ביסורים, וכי שתיקתו לחטא תחשב, הרי אף אם היה זועק ומתנגד לעצת פרעה לא היה 'קולו נשמע' כלל. אלא, דכמו שהמתייסר בייסורים זועק במר נפשו על מכאוביו - אף שיודע שזעקותיו לא יועילו במאומה לחלצו ממיצר, מכל מקום זהו טבע האדם שבעת מכאוב זועקים, כך נמי תבע ה' את איוב לאמר, אכן, לא היה בידך להועיל כלל על ידי הזעקה, אך מכל מקום היה עליך לזעוק - להראות שהדבר כואב לך, ומכיוון שלא עשית כן, תהא נידון ביסורים קשים ונוראים, ותראה שבעת שהייסורים מכאיבים לאדם זעוק יזעק עד שמי רום מרוב כאב.

ולדין ייאמר, אי אפשר לאדם להצטדק ולומר, לא היה בידי כח לגבור על יצרי הרע ועל פיתויי המרים, כי אף אנו נענה לו - היה לך לשאוג כארי מנהמת נפשך, אבי אבי מלטני מיצר הרע וכת דיליה, וכן כתב האור החיים הק' (כי תבוא כו ז) על הפסוק 'ונצעק אל ה' אלוקי אבותינו' - כאן רמז שצריך האדם להתפלל אל ה' בכל יום שיצילהו מיצר הרע.

כו. ואולי לכן זכתה למה דאיתא בזוהר הקדוש (פרשת שלח) שבכל יום ויום מראים לבתיה בת פרעה את דמותו של משה רבינו כהכרת הטוב על שהצילתו ממימי הנהר.

באר הפרשה - פרשת שמות

ללמדנו, ואמרו צדיקים זי"ע, כי הנחש מורה על הטומאה והסמ"א, והראה הקב"ה למשה, שאף אם תהיה נפש מישראל בשפל המצב רח"ל, אם רק יתחזק אף בדבר קטן אחד (דומיא דנב שהוא בקצה הגוף) יתהפך מנחש ל'מטה אלוקים', כי אין לך אדם מישראל שאין לו תקנה^{כז}.

ובל פעולה ופעולה שאדם מכניע את יצרו ומקדש את עצמו ערך גדול יש לה בפני המקום^{כח}, וממשכת עליו קדושה עליונה^ל, על כן, לעולם לא יזול אדם בעבודתו, ואל יאמר לעצמו מה נחשבת עבודתי הפעוטה,

שהיה ראוי לראות את 'המראה הגדול הוה', מ"מ רק לאחר שעשה מעשה (אפילו קטן) זכה וראה את מלאך ה' בלבת אש מתוך הסנה. ללמדך שאין זוכים לבל השנה אלא אם יתחיל מעצמו ויעשה מעשה זמן השמים מוסיפין ומסייעין אותו^{כט}.

הנה, כאשר הלך משה רבינו אל בית פרעה ציווה עליו השי"ת (שמות ד ג-ד) שישליך את המטה על הארץ ויהי לנחש... ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחוז בזנבו, וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו, והנה ידוע שהתורה נאמרה לדורות, ויש לבאר מה בא 'אות' זו

כז. רמז נפלא רמז הרה"ק ה'אור לשמים' זי"ע בפסוק (ה ז) 'לא תאסיפון לתת תבן לעם ללבון הלבנים כתמול שלשום הם ילכו וקששו להם תבן', כי הנה 'תמול שלשום' - כלומר, דורות הראשונים היו בעלי 'תבן' כלומר, בעלי תבונה ודעת, והיו משיגים דברים גדולים, ועבודות גדולות לאלוקים, אבל דורות האחרונים אינם אלא מקוששים קש ואינם עושים ופועלים כ"כ הרבה. הוסיף על זה מוה"ר הגרי"ד אלטר שליט"א, דמ"מ כתיב אח"כ ואת מתכונת הלבנים אשר הם עושים תמול שלשום תשימו עליהם לא תגרעו ממנו וגו' כי אין נגרע מעבודתכם דבר היינו שאצל הקב"ה חשובים אלו כמו אלו.

כח. הרה"ק ה'עטרת ישועה' מדז"יקוב זי"ע סיפר, פעם בהיותי ברחובה של עיר בווינא עיר הבירה, ראיתי אחד מנקה את הרחובות, ניגשתי אליו ושאלתיו, לשם מה יטרח כבודו כל כך, הרי ממילא בעוד כמה שעות ישוב הרחוב להיות מלוכלך כדאשתקד, ומדוע תיגע לריק, ויענני ה'מנקה', הן אמת שתוך שעות ספורות שוב יתלכלכו הרחובות, אבל, אם לא אנקה אותם תמידים כסידרון, תעלה הזוהמא עד למעלה ראש עד שלא יהא שייך להלך ברחוב...

סיים ה'עטרת ישועה' ואמר, זוהי עבודתנו בימי השובבי"ם, 'לנקות ולשטוף', ואם יתחיל האדם בחשבונותיו - הן ממילא אשוב לקלקל אחר ימי השובבי"ם, ומה ארויח בנקיון עצמי כעת הזאת, אין זו טענה כלל, שהרי אם לא יעמול עתה לנקות עצמו, ליטהר מכל חלאה וזוהמא, הרי הם יציפו אותו עד למעלה ראש ח"ו... מעיקרי התשובה, שלא לאחרה ולומר - בהגיע זמן פלוני, או מקום פלוני אז אשוב בתשובה שלימה, כי כבר אמרו לבאר מה שאמר השי"ת לבני ישראל קודם מתן תורה - 'שם תהא קבורתכם' (שבת פח.), וכיוונו לרמז לן שהאומר 'שם', 'שם', - כשאגיע לשם אעמיד עצמי על דרך המלך, זה גופא תהא קבורתכם.

כט. הגה"ח רבי ישראל שמעון קאסטעלאניץ ז"ל סיפר שבעת שהרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע ביקר בארה"ק בשנת תרפ"ט, שהה בשב"ק פר' שמות בעיה"ק צפת, אחר עריכת השולחן נכנס לחדרו והיסב עם גדולי החסידים, ביניהם הגה"צ רבי יואל אשכנזי זצ"ל, הגה"צ רבי מתתיהו לוריא זצ"ל ועוד. ובתוך כך החל הרבי לבעור כאש, וכבוד ה' מלא את הבית, והיה מצעק ואומר, משה רבינו שאל 'ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם. ויאמר ה' אהיה אשר אהיה'. כי הנה הקב"ה ציווה למשה, לך אמור לבני ישראל אהיה - אני נמצא עם כל איש יהודי ושורה עליו. אף אם עצמו וגבהו עוונותיו ופשעיו, אם רק יבוא ואמר הריני מתחרט על העבר ומעתה אהיה טוב, אזי אשר אהיה - אשוב ואהיה עמו. וכך אענהו שוב ושוב בכל עת שיצעק אלי ושמעתי בקולו כי רוצה בתשובה אני. אמר לו משה רבינו למקום, אם ידעו בני"י מכך שמא יאמרו אחטא ואשוב. ענהו הקב"ה 'כה תאמר לבני ישראל אהיה' - להם תאמר רק פעם אחת אהיה. אבל באמת, בכל עת שישב אלי אחד מבני מיד אקבלנו באהבה רבה. עוד אמר ה'בית אברהם' כי 'אהיה' פעמים 'אהיה' (21 פעמים 21) עולה למניין 'אמת' (441), ללמדנו שאפילו אם האדם קיבל על עצמו שמהיום והלאה אהיה אדם אחר, ונכשל ולא עמד בקבלתו, ושוב חזר ואמר 'אהיה', עד שכבר אמר 'אהיה' פעמים אהיה, עדיין האמת היא שהקב"ה מקבלו ובידו לחזור בתשובה (הובא בנתיבות שלום ח"ב עמ' רי"ב).

ל. סיפר הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל שכשבא הגאון רבי יחזקאל לעוונישטיין זצוק"ל לראשונה למסור שיחת מוסר בישיבת מיר, הרעיש בדברי רש"י על הפסוק (שה"ש ד ט) 'ליבבתיני באחת מעיניך', ואלו דבריו, ליבבתני - משכת

צדיק תמים בלא שום חטא, וכאשר אמרו חז"ל (שבת נה:): שהוא מאותם ארבעה שמתו 'בעטיו של נחש' (מחמת שנקנסה מיתה על כל ברואי עולם בחטא אדם הראשון), אמנם מה היה 'זכותה' של יוכבד להוליד את משה, וכתב בזה"ל, ולזה הקב"ה ברחמיו הגדול שהוא עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות סובב בדבר, ליתן בלב פרעה לחזור ולצוות להמיילדות להמית את ילדי ישראל, ודאי כוונת ה'רשע' היה לתכלית ה'רשע', אמנם השי"ת חשבה לטובה, כי הנה גודל מעלות מסירת נפש על קדושת השם אין לך כל דבר בכל המצוות שיהא בו כח לזכות אדם את נפשו ולעלות בקודש כמו זה. והנה על ידי זה שיוכבד עמדה בנסיון, הגם שמי שאינו מקיים את מצוות המלך אחת דתו להמית, אעפ"כ מסרה נפשה על קדושת השם, 'ולא עשו' ואדרבה 'ותחיינה את הילדים' ולזה עלתה במעלה כזו להיות זוכה להוליד צדיק בזה.

והרבה יש ללמוד מדבריו הק', במעלת המוסר נפשו ועומד בנסיון לגודל יראת שמים שבו, ואף כי דבריו נאמרו על המוסר נפשו למיתה, אך מכאן נלמד על ה'מוסר נפשו' בחיים חיותו שלא לילך אחר יצרו הרעלי.

וכתב הגאון ה'שבט הלוי' זצוק"ל (בספר רחמי הרב ערך גבורה) וז"ל. הנה הני תרי נשי היו יוכבד ומרים, כאומרם ז"ל (סוטה יא:): שהיו צדקניות גדולות, זרע קודש וגם נביאות, והיו יראות אלוקים מעודן, ואעפ"כ לא נאמר עליהם שבח זה - שיראו את האלוקים אלא בשעה זאת, דאין יראת ה' של האדם נבחנת אלא

שכן הקב"ה מחשיבה ביותר. וכך כתב בחובות הלכות (שער חשבון הנפש פ"ה) 'ואל תמעט בעיניך שום טובה שתעשנה לשמו אפילו במילה או בראיה, כי המעט ממך רב אצלו, והקרוב שבדמוונים בזה העתקת השמש בארץ שיעור אמה תעתק בגלגל מילין הרבה וכן העתקת הצל באצטרולב' (כי כאשר תזוז השמש מרחק אמה כאן בארץ הרי זה סימן שבאותה שעה זזה השמש הרבה מילין בשמים) לא.

בה אמר הרה"ק השרף מסטרליק זי"ע (אמרי קדוש אות ע) - מעלה עשן כל שהוא... שגם 'כל שהוא', אף מי שאין בידו אלא 'לחטוף' חמש דקות תורה יחטפנו וידע כי גם כל שהוא 'מעלה עשן' נח"ר להקב"ה.

בני חביבי - חביבות הבורא בהתגברות האדם על יצרו בפרשתן (א כא), 'ויהי כי יראו המיילדות את האלוקים ויעש להם בתים', ופירש רש"י, 'בתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין בתים וכו', כהונה ולויה מיוכבד ומלכות ממרים' (בדאיתא בסוטה יא:). והקשה בספה"ק 'דברי משה' (להרה"ק רבי משה מדאלינא זי"ע תלמיד הבעש"ט הק'), לאיזה צורך נכתב בפסוק גזירת פרעה על המיילדות להמית את הילדים, והרי היו עוד הרבה גזירות על הבנים [וכגון לתת אותם בחומה תחת הלבנים] ולא נתפרשו להדיא אלא במדרשי חז"ל, ומה בא הכתוב ללמדנו במעשה זה. ומבאר, כי רצה הקב"ה להוריד לעולם את נשמתו הקדושה של משה רבינו שהוא גואל ישראל ו'איש האלוקים', ואי אפשר לו לבוא לעולם אלא בבית של צדיקים וקדושים, ובשלמא עמרם אכן היה

את לבי אליך. באחת מעיניך - הרבה דוגמות טובות שביך. לולא היתה ביך אלא אחת מהן הייתי מחבבך ביותר וכל שכן בכולן וכן 'באחד ענק מצורוניך' באחת מרבידי ענקי קישוטיך הם תכשיטי מצוה שישראל מציינין בהם, עכ"ל רש"י. ומכאן, כמה חשוב בעיני המקום כל מצווה אחת קטנה.

וכלשון קדשו של ה'בית אהרן' (דף עו:): 'בין חמץ למצה רק משהו (שהרי אותיותיהן שוות, זולתי שכאן יש ה"א וכאן ח"ת שסוגר את פתח הה"א), שממילא בעת שהוא נפרש מהרע אזי הוא נכתר בטוב, ואז נעשה מחמץ מצה כהרף עין'. לא. אמנם, יזכור את פירשו הרה"ק מקאצק זי"ע (שש"ק ח"א אות של"ד) בביאור דבריהם ז"ל (שהש"ר ה ב) 'פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח שעגלות וקרונות נכנסים בו', ואמר שאכן מפתח אחד קטן יכול האדם לעלות מעלה מעלה, וכל שערי סייעתא דשמיא יהיו נפתחים לו. אך בשביל כך צריך הפתח להיות נקב מפולש בבשרו 'אדורעך און אדורעך'... והיינו שישריש בקרבו היטב הענין שמקבל עליו, או אז יפתחו לפניו כל השערים.

לב. ואין לתאר שכרו הטוב של העומד בנסיון - בזה ובבא, וכבר אמרו לבאר מטבע הברכה 'ברוך שאמר'... 'ברוך משלם שכר טוב ליראיו', בדרך צחות ומליצה, כי הנה הרוצה להקים ישיבה ולהעמיד תלמידים לשם ולתפארת, יברר אחר מחנכים הנודעים במומחיותם, וברצותו שיעברו ללמד בישיבתו יציע להם כפליים בשכרם ממה שמקבלים עתה חלף עבודתם, כך הקב"ה משלם שכר טוב 'ליראיו', כיון שחפץ עד מאוד שייראו מלפניו.

באר הפרשה - פרשת שמות

בשעה שהוא עומד בנסיון ממורא בשר ודם, והוא מאדיר יראת ה' ועבודתו יתברך. וכן בשעה שהוא צריך לוותר על צרכיו החמריים והוא מוותר עליהם - לכבוד שמו יתברך^{לג}, אז ראוי לחותם של ירא ה' לד.

בפרשתן (ב כה), 'וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים', ובתרגום יונתן, וַיִּרְא ה' צֶעֶר שְׁעֵבֹדָהוֹן דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגַלֵּי קְדָמוּי יַת תַּיּוֹבְתָא דְעֶבְדוּ בְּמוֹרָא דְלָא יָדְעוּ אֲנִשׁ בְּחִבְרִיהֶּלָה (שראה ה' צערם של

והנה איתא בגמ' (ברכות ו:): 'כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין', והקשה היעב"ץ והרי מצינו רבים מ'נביאי האמת' שייסרו את בני ישראל לחזור בתשובה ואין שומע להם, ובעל כרחך לפרש, 'דבריו' היינו 'בקשותיו' ותפילותיו שהוא מבקש מהשי"ת, שכל מי שיש בו יראת שמים דבריו ובקשותיו נשמעים למעלה.

ומפורשים הדברים במהרש"א על הגמ' (קידושין מ.) 'כל הבא דבר ערוה לידו וניצול הימנו עושין לו נס. גבורי כה עושי דברו לשמוע בקול דברו (תהילים קג כ) כגון רבי צדוק וחביריו'. כתב ע"ז המהרש"א (ח"א)... שבתחילת אותו פסוק (לפני אומרו 'גיבורי כח') כתיב 'ברכו ה' מלאכיו גבורי כח...' ו'מלאכים' אלו הכוונה לצדיקים הכובשים את יצרם מדכתיב לעיל מיניה 'לשומרי בריתו ולזוכרי פקודיו לעשותם', ואמר שבגבורתם זו הם כמלאכים לכבוש את יצרם ('גיבורי כח' הכוונה כמו שאמרו (אבות ד א) 'איזהו גבור הכובש את יצרו'). ומבאר המהרש"א מדוע כתיב 'עושי דברו לשמוע בקול דברו', דלכאורה עפ"י הדקדוק היה לו לומר להיפך 'לשמוע בקול דברו עושי דברו' שהרי רק לאחר שמיעתם את דבר ה' הם ממלאים רצונו, (ו"ל) אבל פירוש הכתוב, שהצדיקים הם 'עושי דברו' של הקב"ה על ידי כוחם וכבישת יצרם, ואז השי"ת גוזר 'לשמוע בקול דברו' של הצדיק, דהיינו לשמוע תפילותו ולעשות לו נס להצילו מהמזיקים (עכ"ל).

לפני י"א שנים, בשנת תשס"ט, היתה שנת בצורת ועצירת גשמים בארה"ק, ובסוף החורף החל לרדת מטר רב על פני האדמה, אז נענה אחד מגדולי הדור זצוק"ל שכל השפעת הגשמים באה בזכות איש פשוט שהתגבר על יצרו 'בבא דבר עבירה לידו', והוסיף ואמר 'שהלה אינו צדיק גדול.. אך הוא הוריד את הגשם'... וללמדנו על שכרם הטוב של יראי שמים, עד שבזכותם באה רווחה לכל העולם.

ומטו משמו של הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע שזה אשר יש בו תורה, ויראת שמים אין בו, הרי הוא כטלית קטן ללא ציצית.

לג. ובכלל זה שמירת כל חושיו ותאוות לבו, וביותר בענין 'שמירת פיו ולשונו', כי השומר פיו ולשונו זוכה להיות דבוק בשכינה, וכמו שאמר הרה"ק ה"ייטב לב' זי"ע, שעל כן זכה משה רבינו ע"ה לדבר עם השכינה פה אל פה, מפני שהיה 'כבד פה וכבד לשון', ובתרגום, 'ארי יקיר ממלל', כלומר שהיה מייקר ומחשיב כל תיבה ודיבור שהוציא מפיו, וכיון שכלכל דבריו, והחשיבם לשמור על כל מוצא פיו זכה לגילוי שכינה ולמדרגות נשגבות ביותר. לד. צא וחשוב, כשתמצא מאן דהו שהציל בימי ה'מלחמה' רבבות אלפי בני ישראל, וכי תכריז עליו - זה האיש 'ירא שמים' הוא, הרי זה נראה כמגרע מחשיבותו ומחשיבות פעליו, עד שתאמר עליו 'כל המציל נפש אחת מישראל' וזה הציל פי כמה וכמה מ'נפש אחת', ומ"מ התורה ראתה אל נכון לשבח את ה'מילדות' שהצילו רבבות מבני ישראל - 'ויהי כי יראו המיילדות את האלוקים' - ללמדך שאין לך שבח גדול מכך.

היה אומר הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע בשם זקנו הרה"ק מקאצק זי"ע, (בימים האלו שיש להרבות בסיגופים) הסיגוף הגדול ביותר הוא להיות ירא שמים - 'יראת ה' טהורה', כשנמנע האדם מדבר עבירה בעת שיצרו בוער בקרבו כאש, ומתגבר עליו שלא לשמוע לו.

וזל"ק (הוש"ר תרע"ד) זקיני זצלה"ה מקאצק הגיד כי יותר נוח לגוף לקבל על עצמו כל מיני סיגופים שבעולם מלקבל על עצמו עול מלכות שמים, ואין סיגוף גדול לגוף יותר מלהיות תחת עול מלכות שמים - להתנהג בכל ענייניו רק עפ"י התורה עכ"ד.

לה. יש שרמזו בדברי הגמרא (ברכות ה:): 'רבי אליעזר חלש, על לגביה רבי יוחנן חזא דהוה קא גני בבית אפל, גלייה לדרעיה ונפל נהורא' (ריו"ח גילה את זרועו והואר הבית מאורו), ולכאורה יש לתמוה, מדוע הוצרך רבי יוחנן לגלות זרועו בכדי להאיר את הבית, וכי לא קרנו עור פניו באור יקרות, אלא רמז יש בדבר שה'מעלות' אשר בכוחם להביא אורה לבית אינם ממעלותיו הגלויות והנראות לכל, אלא דווקא אלו שבנסתר מעין רואה ובהצנע כשאין איש יודע מהם - מהם תצא אורה.

וכן מצינו (פסחים ק"ג). שלשה הקב"ה מכריז, עשיר המעשר פירותיו בצנעה.

בני מהשעבוד, והיה גלוי לפניו התשובה שעשו בסתר בלא שידע איש מחברו¹⁷. והיינו כי חביבות וחשיבות מיוחדת יש להקב"ה במעשי האדם בסתר, בנסיונותיו הנעלמים מעיני כל הילי אם בשמירת עיניו¹⁸ או שאר חושיו, ודייקא

תשובה זו המשיכה את הגאולה. ולדין ייאמר, כשאתה עומד בפני נסיון בענייני שמירת הפה או העיניים, הוי מחזיק בקשרי המלחמה נגד יצרך, הוי בולם פיך, עצום עיניך מראות ברע, והקב"ה יקבלך בשתי ידיים ותתרבה

לו. יש מצדיקי הדורות שהיו מכנים תרגום זה 'דער שובבי"ם תרגום' - כלומר שבו נרמז כל ענין השובבי"ם. לז. היה אומר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, הנה, אומרים בנוסח הקידוש 'אשר קדשנו במצוותיו ורצה בנו', ולכאורה נראה שמן הראוי היה לנו לומר להיפך 'אשר רצה בנו - וקדשנו במצוותיו', שהרי תחילה בחר ורצה בנו ולאחמ"כ נתן לנו את התורה ומצוות, אלא, כי אכן, בלא קדשנו אי אפשר שיהא ורצה בנו, רק אחר שיתקדש האדם [כפי יכולתו] יתרצה וירצה בו ה'.

לח. מרגלא בפומיה דכ"ק האדמו"ר מסקווירא זי"ע, שפרעה אמר (ה ז-ח) 'לא תאספון לתת תבן לעם הלבנים כתמול שלשם הם ילכו וקוששו להם תבן, ואת מתכונת הלבנים אשר הם עושים תמול שלשום תשימו עליהם', ולכאורה צריך להבין, אם רצה להכביד עליהם את העבודה הרי היה יכול לצוות שמהיום והלאה ישלשו את מתכונת וסכום הלבנים ממה שהיו רגילים לעשות עד עתה, אלא כי ידע פרעה שכל זמן שהם במקומם ושמורים מן הרע לא יוכל אליהם, על כן גזר הם ילכו - שיצאו לקושש תבן ברחובה של עיר, ומכיוון שישוטטו בשווקים וברחובות - במצרים ערות הארץ ויכשלו בראייה רח"ל בזה יוכל לנצחם.

כך ביארו צדיקים (עי' בית אהרן ליקוטים בד"ה יציץ) עה"פ (ישעיהו כז, ו) 'יציץ ופרח ישראל, כי באם האדם יציץ בשיקור העין במקום שאינו הגון, הרי ופרח ישראל כל הישראל ומידת הקדושה שלו הנה כפורחת עלתה ניצה רח"ל. כי ע"י הסתכלות אסורה אחת מאבד כל חלקה טובה שבו.

לעומת זאת כמה גדול שכרו של העוצם עיניו מראות ברע, כמו שפירשו במה שנאמר (ישעיה מט יח) 'שאי סביב עיניך וראי כולם נקבצו באו לך', שמכל פעם ופעם שהאדם שומר את עיניו נברא מלאך העומד ללוותו ולשמרו, וזהו שאמר הנביא, הבט וראה 'כולם נקבצו ובאו לך', כי הם 'סביב עיניך', מחמת ובסיבת ששמרת על עיניך.

סיפר הגה"ח רבי ישראל שמעון קאסטעלאניץ ז"ל, שפעם אחת בעת עריכת שלחנו הטהור היה הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע שקוע מאד בהרהוריו ושרעפיו הקדושים, והקהל עמד בחד ורעדה בבית המדרש כשאפילו קול דממה דקה לא נשמע, לפתע נעמד הרבי ממקומו וזעק מקירות לבו, שלמה המלך ע"ה אמר בקהלת (ו י) 'אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת על זה', ורצה ללמד בחכמתו, שאל ידמה בעיני האדם שרק בדורות הראשונים היו צדיקים בעולם, 'כי לא מחכמה שאלת על זה', וגם בימינו אנו שאבדו חכמים ויודעי תורה, יש ביד אברך או בחור להשיג כמעט את המדרגות שהשיגו צדיקים בדורות הראשונים, כי בשעה שהוא הולך בדרך ומתגבר לשמור על עיניו מראיות אסורות, ולוחם במלחמת מצוה כנגד היצר הרע, עי"ז הוא מגיע כמעט למדרגותיהם הנשגבות, והתיישב הרה"ק על מקומו, שוב שקע בשרעפיו, ולאחר זמן ממושך נעמד שוב על מקומו, וחזר על הדברים שאמר מקודם אך בשינוי קצת, שלמה המלך ע"ה אמר בקהלת 'אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת על זה', ורצה ללמד בחכמתו, שאל ידמה בעיני האדם שרק בדורות הראשונים היו צדיקים בעולם, 'כי לא מחכמה שאלת על זה', וגם בימינו אנו בשעה שהבחר והאברך הולך ברחובה של עיר והוא נלחם ומתגבר לשמור על עיניו מראיות אסורות, הוא מגיע ומשיג ממש את מדרגותיהם הנשגבות, והרי הוא דומה להם שוה בשוה, ואז התיישב על מקומו וחזר לשקוע במחשבותיו הטהורות, ובטרם נטילת 'מים אחרונים' נעמד בפעם השלישית וכשפניו בווערים כלפידים בהתלהבות אש קודש הכריז, שלמה המלך ע"ה אמר בקהלת 'אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת על זה', ורצה ללמד בחכמתו, שאל ידמה בעיני האדם שרק בדורות הראשונים היו צדיקים בעולם, 'כי לא מחכמה שאלת על זה', ואדרבה דוקא בימינו שהחשכות שולטת בעולם יש ביד אברך או בחור להשיג מדריגות נעלות ורמות הרבה יותר ממה שהשיגו צדיקים בדורות הראשונים, כי בשעה שהוא הולך בדרך ומתגבר על עצמו לשמור את עיניו מראיות אסורות, ולוחם במלחמת מצוה כנגד היצר הרע, בזה תגדל מעלתו יותר מן הצדיקים שבדורות הראשונים, וכל המלאכים ושרפים מקנאים ביהודי זה המתגבר על יצרו ועושה רצון קונו, ואם דבריו אמורים לשעתו של ה'בית אברהם' על אחת כמה וכמה בימינו אלו שבודאי כל מלחמה קטנה חשובה עד מאד בעיני הקב"ה.

באר הפרשה - פרשת שמות

מפגעי וכו' כ"א גם לבל יהי מזיק, כאשר יכין את צעדו ללכת חוצה על השוק לקנות ולמכור ובמזימות זו יחשוב לעשוק ולגזול וכו', או בבואו הביתה להסתתר בסתרי חדריו לעשות מלאכת רמו' בטח אין רואה, הנה המזווה תזכירו כי יש למעלה עין רואה וכו' ועל הכל יביא במשפט על כל נעלם.

הבה נתחכמה - תחבולות היצר להפיל חומת הגדרים

בפרשתן (א י) 'הבה נתחכמה לו פן ירבה', ופירשו צדיקים (כל חד לפי דרכו, עכ"פ העולה מדבריהם) דלא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע, אשר דרכו להיכנס אל האדם ב'פתח פתוח' שמוצא - בדבר קטן אשר לא נזהר האדם לשומרו ולנעול אותו בשמירה מעולה, ומשם בא להפילו מדחי אל דחי. אבל, אם ישמור האדם את עצמו מתחילה, ולא יתן ליצר אפילו 'דריסת רגל' אפילו על 'פכים קטנים' ממילא לא יהא לו מקום לנעוץ צפרניו ולא ימצא מנוח לכף רגליו.

זוהו ביאור הכתוב, הבה נתחכמה לו לבל יוכל להתחיל בפורענותו, שאם לא נעמוד בפניו בתחילת דבר אכן יש לחשוש פן ירבה ויגדל היצר להחטיא כהנה וכהנה, כי עבירה גוררת עבירה על ידי שמצא פתח פתוח להיכנס בתוכו לט.

והדברים אמורים הן לענין השמירה על 'גרי הקדושה'², הן לענין ה'יאוש' אחר הנפילה, כי מאד מאד יש להזהר שלא יגרר אחריהם לתהום רבה.

חביבותך לפניו עד מאד, שהרי כל זה 'בטומרא' הוא, ואין איש יודע על כך.

כה ביאר בספר 'שער בת רבים' להנה"צ רבי חיים אריה לייב זצ"ל מיעדוואבנא (נדפס בשנת תר"נ) ריש פ' נח וז"ל, איתא בתרב"א (ה"א פנ"א) לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי, ירצה אפילו בחדרי חדרים שאין שם אנשים אלא ה' לבד. וזהו (מיכה ו ח) 'והצנע לכת עם ה' אלוקיך'... וזהו שאמרו חז"ל (אבות ב ה) 'ובמקום שאין אנשים' - היינו בחדרי חדרים, גם שם 'השתדל להיות איש' - היינו צדיק ולא רשע הנמשל לבהמה. וזה (שם מ"ג) 'ואל תהי רשע' אף בשעה שאתה 'בפני עצמך' לבד, כי ה' מלא כל הארץ כבודו, והוא רואה בגלוי ובסתר כמ"ש (ירמיה כג כד) 'היסתר איש במסתרים' וגו'.

וזהו שאמרו במדרש (תנחומא תצוה ה) הנך יפה - בבית הנך יפה - בשדה, כי יש אנשים עובדי ה' בביתם, אך בחוץ כמו הנוסעים ברכב ברזל בין אנשים רבים הנה יבושו מלהניח טו"ת ולהתפלל בזמנו מפני המלעיגים עליהם. ויש אנשים הצבועים העובדים ה' בגלוי, אבל בחדרי חדרים לא יבקרו בין טוב לרע. אך אתה הנך יפה הן בבית בסתר הן בשדה בגלוי.

וזהו טעם מצות מזווה בכל מקום שיש בו דירת אדם, אפי' מאה בתים זה לפנים מזה חייב במזווה אפי' הפנימי שבכולם. למען בבואו בביתו ובחדרי משכיתו יזכור את ה', ולא יטה מן הדרך הטוב, כי המזווה לא לבד למשמרת אל אנשי הבית היא לבל ייה' מי ניזוק

לט. וכך ביארו במה שאמרו על יוסף (רש"י בראשית לט ג) 'התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו, אמר הקב"ה אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך אני מגרה בך את הדוב', שאין זה עונש על שסלסל בשערו, אלא כך היא המציאות שברא הקב"ה בעולמו, שעל ידי שנתן מקום ליצר להיכנס בו מכח סלסול השער שוב היה בו כח להעמידו בנסיון הגדול והקשה [ואף שאין לנו שמץ השגה כלל ביוסף, אך מכל מקום ללמד יצא למען נשכיל ארחות חיים]. מ. וישמור עצמו מאד, להיות בסביבת אנשים יראים ושלמים, כי חלק גדול בבנין האדם או חורבנו תלוי בחבריו הסובבים אותו, וכהיום הזה די לנו לצאת רגע אחד לרחובה של עיר (או להתבונן בתוככי ביהמ"ד) לראות עד כמה גורל נפשותינו ונפשות צאצאנו תלויים בענין זה שנקרא 'חבר טוב'...

פוק חזי מה שרמז בעל ה'חיות דעת' (בהגדה של פסח שלו - 'מעשה נסים', ד"ה והאותות זה המטה) שאפילו הקדוש והטהור - אם יבוא בקרבת הרע והרשע יהפוך לרע, וכן היה עם 'מטה האלוקים' שנהפך ליד פרעה ל'נחש' - סמל הרע והטומאה, וז"ל. לזה הראה לו הקב"ה מופת - המטה שהפך לנחש, לרמוז לו שישראל מחמת שהן דחוקין וטעונין בגלות הן רעים, וכאשר ירוויח להן יחזרו למוטב. כי אפילו המטה אלוקים שעליו נאמר (ד יז) 'את המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות', כאשר הושלך ארצה שהוא מקום הטומאה נהפך לנחש, וכן הוא בישראל, מחמת שנתערבו בגוים נעשו דליטורין שהוא ענין נחש, ולכך אמר לו אחוז בזנבו ולא אמר אחוז 'בראשו', כי זנב

יתחזק וידע נאמנה שצעקת בני ישראל באה אלי, כי הקב"ה רואה כל מה שעובר על כל אחד ואחד, ורואה את הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם שלכן אינו יכול אפילו להתפלל בעת, רק כאשר זועק מקרב לבו כמו שצעקו היהודים במצרים (ובלשונו הק) שאפילו כח הדיבור לא הי' להם רק צעקו אוי ווי... אוי אנתה זו עולה למעלה, וזעקה זו היא יקרה עד למאוד למעלה^{מא}.

זמסיים שם, וז"ל. ומכאן הוא כח ההתחזקות לכל איש ישראל אשר מגודל צרותיו וחטאיו לא יוכל כמעט לפתוח פיו בתחינה ותפלה לפני הקב"ה, ואם מתפלל הוא כמעט מעורבב ומבולבל מהמחשבות המבלבלים אותו, אעפ"כ בל יאמר לנפשו נואש, וזעק ויתפלל לה' בכל יכולתו, ואף אם לא יעלה ח"ו מבל תפילתו רק אנתה אחת מקרב זלב עמוק השי"ת בוחן לב יחשוב עניו ומרודו ושפל מצבו ומקומו ושעתו שהביאו לבלבול הדעת, וברוב רחמיו וחסדיו ישמע לאנתה האחת וישמע וישועו^{מב}.

ואם כבר נפל 'יגער ביצר הרע' ויאמר לו - אינני שלך, מעתה אינני אותו האיש אלא אחר אני, וזה האיש החדש מעולם לא נפל ולא נכשל 'עובר ה' הוא ולא אפול לידך כפרי בשל...'

ויאנחו וזעקו - זעקת הלב מתקבלת ביותר אף בלא דיבורים בפרשתן (ב כג), 'ויאנחו בני ישראל מן העבודה, וזעקו, ותעל שזעקתם אל האלוקים מן העבודה', שוב כתיב (ג ט) 'ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אתם'. חזוק נפלא מצא הרה"ק הישמח ישראל' זי"ע (בפרשתן אות ב) בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זצ"ל לכל יחיד ויחיד בדור אחרון, שכל לב יודע מרת נפשו, איך שאנו סחופים טרודים ומבולבלים, מרוב הלחץ אשר לוחצים אותנו, ועפ"י רוב אין בידו לצמצם את מוחו - לחשוב מה שפתיו מיללו בעת התפילה - וחושב שממילא כל תפילתו איננה אלא מן השפה ולחוץ, והרי הוא רחוק רחוק מאביו שבשמים, אל יפול לבו בקרבו, אלא

מורה על שפלות, לומר, תן לדבר ששרשו בקדושה שנטמא אחיזה במקצת ויחזיר לקדושה - אפילו אם הוא בגודל השפלות שהוא כינוי לזנב... עכ"ל.

עוד כתיב בפרשתן (ג א) 'וינהג את הצאן אחר המדבר ויבוא אל הר האלוקים חורבה, ואיתא בחז"ל שאחד מהצאן עזב את העדר, ומשה הלך אחריו להחזירו, וכשעשה כן אמר הקב"ה שהוא ראוי להיות מנהיגן של ישראל. ופירש הרה"ק ר' בונם מווארקא-אטוואצק זי"ע, שהראה בזה משה סימני מנהיג ישראל, דכל זמן שאיש ישראל נמצא בין חבורה של בני ישראל יכול להיות רגוע שלא יוזק כ"כ והחבורה ידאגו וישפיעו עליו להחזיק מעמד במדריגתו, אמנם אחר שעזב את החבורה עליו מאד צריכים לדאוג אולי יושפע לרעה מכל מיני רוחות רעות בחוץ, והרועה צריך לעזוב מלשמור על החבורה כדי להחזיר היחיד התועה לחבורתו.

מא. אגב אורחא, הנה כתיב בפרשתן (ג טו), 'כה תאמר אל בני ישראל ה' אלוקי אבותיכם אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב שלחני אליכם, זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור', ופירש ה'רמב"ן, 'זה זכרי לדור ודור' קאי על מה שנאמר קודם לכן 'אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב', וכלומר, 'כי לעולם לא ישכח ברית אבות, וכל הדורות כאשר יזכירו אלוקי אברהם יצחק ויעקב - ישמע א-ל ויענם'. ראה נא גודל הכח הניתן בידי כל איש מישראל - יזכיר בתפילתו בעולם השפל הזה - 'אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב' ובזה הוא מעורר למעלה זכות אבות עד שהוא מובטח שעי"ז בוודאי תתקבל תפילתו.

אמנם לא די בזכירה מן השפה ולחוץ, אלא יכיר ויזכור בפנימיות לבו את השורש אשר ממנה חוצב, כמסופר על בחור 'בנם של קדושים' שהגיע להיכנס אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, בטרם היכנסו ביקש מהמשב"ק הרה"ח ר' חנינא שיף ז"ל שיאמר לרבי כי הוא נכד של רבי פלוני, אך הוא ענהו 'לא נהוג כן גבן'. בחור זה חזר והפציר בו, בהיכנס הבחור לרבי אמר ר' חנינא בחור הלז רוצה שאומר לרבי שהוא בנש"ק. נענה הרבי ואמר, וכי עלי לידע זאת - עליו לידע ולזכור זאת כי בנם של קדושים הוא, כלומר, הנהגתו בחיי יום יום צריכה להיות כפי הראוי ל'בנם של קדושים'.

כיוצא בזה 'בני אברהם יצחק ויעקב' - עליהם להתנהג כראוי ויאות ל'בנם של קדושים' כקדושים אלו. מב. כעין זה כתב הרה"ק ה'זרע קודש' מראפשיץ זי"ע (פרשת ורא ד"ה וידבר משה) שלכאורה קשה הא דאמרין שהדיבור היה בגלות במצרים, וכאן כתיב 'ותעל שזעקתם' ונראה שהתפללו בפיהם ותפילתם נתקבלה, ומבאר

באר הפרשה - פרשת שמות

השי"ת... ובכוונה נסתם מהם ענין התפלה כדי שישאר לדורות שאף שלא יהיה להם בזה להתפלל ולצעוק וישעם השי"ת. וכן איתא במכילתא (פ"ב) ה' ילחם לכם - אף שאתם תחרישון שלא יוכלו להתפלל.

מן העבודה ויזעקו - התפילה מתוך לב נשבר מתקבלת ביותר וכתב עוד רבינו בחיי, 'והזכיר שני פעמים 'מן העבודה' ללמדך שאין תפילתו של אדם שלימה כאותה שעה שהוא מתפלל מתוך הצרה והדחוק, שהיא יותר מקובלת, והיא העולה לפניו יתברך^מ. וכן תמצא ביונה הנביא ע"ה שבאר העניין, שאמר (יונה ב ח) 'בהתעמף עלי נפשי את ה' זכרתי ותבוא אליך תפילתי אל היכל קדשך', הבטיח הנביא שהתפילה שהיא מתוך הצער ועטיפת הנפש היא הנכנסת לפניו אל היכל קדשו יתברך, עכ"ל^מ.

וכן כתב ה'אור החיים', 'עוד ירצה ע"ד אומרו (תהלים קיה ה) 'מן המצר קראתי קה ענני במרחב קה' כי אחת מהתפילות המתקבלות היא תפילה שמתוך צרה, וכן הוא אומר (יונה ב ג) קראתי מצרה', התפילה שהאדם קורא לאלוקיו מתוך צרתו - בכל לבו, היא העולה תיכף למרומים. ומוסיף ה'אור החיים' שתפילה מתוך הצרה אינה כשאר תפילות העולות ובאות לפני ה' על ידי אמצעי ומשמיעי תפילה בעלי כנפיים (מלאכים), אלא היא עולה ביושר לפני כיסא הכבוד בלא אמצעי. וזה דבר הכתוב ותעל שזועתם וגו' מן העבודה היות זעקתם

ולא עוד אלא שמעלה מיוחדת יש לה לזעקה שבלב, כמו שכתב הרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע בפרשתן (ד"ה ויהי בימים הרבים ההם) על הפסוק דלעיל, שלכאורה קשה מדוע כתיב 'ויזעקו ותעל שזועתם' ולא כתיב 'ויתפללו', ומבאר, וז"ל איתא במדרשים ובוזר מעלת התפלה שהיא במקום עבודה, אמנם יש עתים שאין התפלה יכולה לעלות למעלה מפני הקטרוגים שמפסיקים בחומת ברזל, כמו שכתוב (עי' ישעיה נט ב) 'כי עונותיכם מברילים', והתקנה לזה איתא בוזר הק' לזעוק מעומקא דליבא בכל בוזנתו שהיא רק קול לבד בלא דיבור והוא נקרא זעקה ושזועה, ומה אין המקטרוגים יודעים רק הקב"ה בעצמו פונה לזעקה זו כשהיא באמת מעומקא דליבא ועונה לקוראיו. וזה חשוב יותר מהתפלה שהיא בדיבור בחיתוך אותיות ותיבות, שמבינים המלאכים ויכול להיות קטרוג עליה, לא כן בזעקה הנ"ל בלא דיבור השי"ת לבד יודע מחשבותיו ומבוקשו וממלא משאלות לבו למוצה (ומבאר שבוודאי עיקר התפילה היא בפה, אבל בזמנים כגון דא מתקבלת ביותר עצם הזעקה לפני ה').

בדברים האלה מצינו חיזוק נפלא בדברי הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בפרשת בשלח (יד י) ויצעקו בני ישראל אל ה', פירש"י ז"ל 'תפשו אומנות אבותם', כי לא ידעו להתפלל כלל רק צעקו, וזה שתפשו אומנות אבותם - לצעוק לה', כי בקול ניכר פנימיות שבאדם, וכמו שאמרו חז"ל (גיטין כג.) 'שביעות עינא דקלא', ולא מחוש הדיבור וכן בשמים ניכר בקול ישראל הפנימיות, ועיקר הרצון שהוא רק לעבודה

באריכות שאכן לא היו כאן דיבורים אלא זעקה מקרב הלב וזהו 'ותעל שזועתם'. וז"ל. דכתיב 'וגם אני שמעתי את נאקת בני', וידוע שנאקה הוא בלב לבד, וכלומר שהקב"ה שמע את תשוקת לבם שהם רוצים להתפלל לפניו לעובדו ית"ש כראוי בדיבור קדוש, והם בעצמם ביקשו רחמים על דבר זה שנתרחקו מאתו ית"ש וצעקו ע"ז, וז"ש ויצעקו בני אל ה' מן העבודה - פירוש, על עבודתו ית' שאינו כראוי...

מג. ידועים דברי ה'תרגום יונתן' בפרשתן (א יט) וַאֲמַרְן חַיִּיתָא לְפָרְעָה אַרוּם לָא כְנָשִׁיא מִצְרַיִתָא יְהוּדִיָּתָא אַרוּם זְרִיזִין וְחַפְמִיּוֹן בְּדַעְתֵּיהֶן הֵינּוּן קָדָם עַד לָא תִיִּיתִי לְוֹתְהוֹן חַיִּיתָא הֵינִין תְּלִינן עֵינֵיהֶן בְּצִלּוֹי מִצְלָן וּבְעֵינֵי רַחֲמִין מִן קָדָם אַבּוּהֶן דְּבִשְׁמִיָּא וְהוּא שְׁמַע בְּקֹל צְלוֹתְהוֹן מִן יַד הֵינִין מִתְעַנְיִין וְיִלְיָדוּן וּפְרָקוּן בְּשָׁלֵם, ובתרגום ללשון הקודש וענו ה'חיות' לפרעה, לא הרי הנשים היהודיות כהרי המצריות, כי היהודיות חכמות וזריזות הן, וטרם תבוא המילדת אליהן הן תולות עיניים למרום בתפילה, ומבקשות רחמים מאביהן שבשמים, והוא שומע לקול תפילתם ומיד עונה אותם ויולדות בשלום ושלוה, השקט ובטח (הרה"ק ה'ברכת אברהם' היה חוזר על כך עם כל אלו שבאו להכיר עצמם לפני לידה).

מד. כתב ה'ספורנו' עה"כ (ב כה) 'וירא אלוקים... וידע אלוקים', וז"ל, ידע נגעי לבבם, ושהיתה תפילתם וצעקתם בכל לב, על היפק ויפתוהו בפיהם וגו' ולבם לא נכון עמו' (תהלים עח לו-לז). כי אכן תפילה זו הבאה עם כל ה'ברען' ולא כמצוות אנשים מלומדה, היא הפועלת רבות במרומים.

אל ה' הייתה מתוך העבודה הקשה, לכך 'עלתה' שוועתם תיכף ומיד קדם ריבון עלמין^מ.
 מיצר עליהם. איתא מהרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ליקוטים בפרשתן ד"ה ויהי, ומקורו בספר תלמודו ליקוטי חבר בן חיים) כאן ניכר ההפרש וההבדל כי זה לעומת זה עשה האלוקים, כי בעשו כתיב (בראשית כה כז-לד) 'ויגדלו הנערים... ויאכל וישת ויקם וילך...' - לא ראה מאומה לנגד עיניו אלא את עצמו את מאכלו ומשתהו וכו', ואילו במשה מצינו כי אך 'ויגדל משה' מיד נתן עיניו ולבו להיות מיצר על אחיו^מ, ביום הראשון ראה מצרי מכה עברי ולא

וירא בסבלותם - בכל עת יתבונן להיטיב עם רעהו ולמנוע ממנו צער

בפרשתן (ב יא), 'ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם', וברש"י, נתן עיניו ולבו להיות

מה. ומכאן תשובה, כי הנה פעמים בעת שיהודי שרוי בצרה וצוקה, אם בגשמיות אם ברוחניות, נראה לו שבזו העת אינו ראוי לשפוך לבו לפני הבורא, ישיב אל עצמו, אדרבה ואדרבה, כפי ריבוי הקושי כך תפילתו יותר מרוצה ומקובלת לפני המקום ב"ה.

מו. וכך מתאמרא בשם הרה"ק רבי יהונתן איבשיץ זי"ע, שלכן לא גזר פרעה את שעבוד מצרים על שבט לוי, מאחר שידע שמושיען של ישראל הנו נצר לשבט לוי, וזה הכלל, אי אפשר לאחד להוציא את רעהו מצרה אם לא ירגיש את הרגשת רעהו את צרתו, ע"כ פטרם 'מן העבודה' לבל ירגישו ויחושו את אנקת אחיהם בני ישראל, ולא יבוא הגואל המיועד לגאולתם לגואלם, אבל 'למעשה' משה רבינו שקיים בעצמו וירא בסבלותם, חש מהר גואלם.

רגיל היה הגר"ח קרייזווירט זצ"ל לומר, ללמוד כמו רבי עקיבא אייגר, אנו לא יכולים. להתפלל כמוהו, גם לא. אך לעשות חסד כמו רבי עקיבא אייגר, אנו יכולים - כי במעשי חסד העיקר הוא לפי המקבל, ואם המקבל נהנה מהעזרה, אזי זכינו לקיים את מעשה החסד בשלימות כדבעי (מעדות בתו תחי', הובאה בס' חזון חיים).

וכבר נודע מאמרו של הבעש"ט הק' שאף שבכל המצוות ה'פניות' מפחיתות ומגרעות ממעלת המצווה, אך לגבי חסד שאני, שהרי סוף כל סוף נהנה הזולת, עפ"ז המליצו לפרש באומרם 'הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו', כי לגבי ה'קול', קול תורה וקול תפילה צריך להיות בשלמות ובבחי' קול יעקב, אך לגבי צדקה הנעשית ביד וכדומה לא גרע אם הידיים הם ידי עשו...

איש יהודי היה בעיר מאנטריאל שבקאנדא ושמו 'רבי מרדכי וויינבערגער' (נלב"ע לפני כשנה ומחצה) מקום מוצאו ולידתו היה באירופא שלפני ה'מלחמה'. מתחילה היה שם משפחתו 'גרינפעלד' אך משום מעשה שהיה היסב שמו ל'וויינבערגער', וכך הוה מעשה, לרבי מרדכי זה היה ידיד נעורים שנקרא בשם 'ענגיל', יחדיו שהו במחנות הפליטים מיד אחר ה'מלחמה', גם השתדלו יחדיו להשיג לעצמם אישור כניסה לקאנדא. בכדי לקבל את ה'אישור' היה עליהם להיבדק אצל רופא לראות אם בריאים, כי אין מדינה בעולם שתסכים להכניס לתחומיה חולה ל"ע. ואכן, ר' מרדכי קיבל 'אישור', ואילו רעהו הבחור ענגיל לא קיבל כרטיס אישור מאחר שחלה אז ב'טיפוס' ל"ע.

בהגיע עת הפלגת האניה לחוף מבטחים בא הבחור הידיד להיפרד מר' מרדכי, ובתוך כך פרץ בבכי מר, באמרו, מה יעלה בסופי, הרי לעולם אשאר כאן, כי אף לכשאבריא בעזהשי"ת לא תסכים שום מדינה להכניסני אחר שחליתי בעבר בטיפוס ה"י, ומה יעלה בסופי וכי לעולם לא אוכל להקים בית בישראל... נכמרו רחמי ר' מרדכי עליו, ובכוחות למעלה מהטבע, נתן לידידו את ה'אישור' שלו, באמרו לא יקרא שמך עוד 'ענגיל' אלא 'גרינפעלד' - הפלג למרחקים בשמי ותנצל נפשך. והוא חזר למקום השממה.... רק אחר זמן ארוך השיג רבי מרדכי 'אישורים' להפליג גם לקאנדא על שם מאן דהוא (שכבר נלב"ע) בשם 'וויינבערגער', ומאז נקרא שמו ר' מרדכי וויינבערגער, והצליח ה' דרכו ברוח ובגשם ונתאחדו תורה וגדולה על שולחנו. כעבור שנים רבות נכנס ר' מרדכי אל רבו הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע ושאל את הרבי אולי אשוב לשמי הראשון ואקרא את עצמי בשם 'גרינפעלד', אמר לו הרבי, בכל פעם שמאן דהו נוקב בשמך - ר"מ וויינבערגער, נעשה רעש גדול בשמים עד היכן הדברים מגיעים - כמה יש ביד יהודי למסור נפשו עבור הזולת. מדוע תפסיד זאת.

הוסיף לזה חכם אחד, שהנה מצינו בתורה לקרוא ל'יוכבד ומרים' - שפרה ופועה - ובחז"ל (עיי' רש"י א טו) ביארו שפרה שמשפרת לוולד, פועה שפועה לוולד. ועדיין צריך ביאור מדוע לא נקראו בשמם האמיתי יוכבד ומרים, אלא מכאן, כי לא ייקרא שם האדם אלא על שם פעולותיו שפועל ומיטיב לאחרים.

באר הפרשה - פרשת שמות

וכתב ה'רמב"ן 'כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך, אם פותחין את ידיהם ועושין צדקה אף אני אפתח את ידי, שנאמר (דברים כה יב) 'פתח ה' לך את אוצרו הטוב'^{מט}.

והנה ענין זה דהטבה לזולתו שייך ביותר לימי השובבי"ם, כנרמז בדברי חז"ל (תענית לא.) אותו יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב, והאותיות שבתביבת 'ביתר' ניתנות להיכתב גם כן בתביבת 'ברית', ולזה תקנו הטוב והמטיב - שהתיקון 'להרוגי ביתר' נעשה ע"י שיהיה טוב ומטיב לאחרוני, אם בזהירות בכבודם, אם בהטבה בממונו או בגופו כל אחד כפי שידו משגת^{נא}.

נצור לשונך - חומר ענין לשון הרע

איתא ב'שפת אמת' (תרמ"א ד"ה ברש"י) על דברי רש"י (ג יא) 'שמשא שאל 'מה זכו ישראל שיעשה להם נס ואוציאם ממצרים'. ותמיה רבתי היא שהרי לעיל (ב יד) ביאר רש"י 'אכן נודע הדבר - נודע לי

היה לסבול כן מאהבת עמו^{מז}, ביום השני ראה שני עבריים נצים והוקשה בעיניו כיצד ירים איש ישראל ידו על חברו, ובבנות יתרו דלה להם מים להצילם מיד הרועים האחרים שלא סבל את העוול שנעשה להם ע"י הרועים.

וממשיך ב'ליקוטי חבר בן חיים' 'והוה מרגלא בפומא דמרן, כי זאת רמזו חז"ל (גדרים לה.) בפסוק (לד א) 'פסל לך, לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות', כי כתנאי קודם למעשה כדי לקנות את התורה על האדם לקנות תחילה את ה'מידות טובות', והנה ענין המידות לא נכתבו בלוחות, וכאילו נשרו מהם כ'פסולת', ועל בני' ללמוד מעלת המידות ממש רבינו עצמו - כשיראו שבזכות מידותיו הטובות זכה להיות 'מקבל התורה' יבינו גם הם בחשיבות המידות... והיינו שבזכות שהיה 'אוהב ישראל'^{מח} ומיצר בצרתן זכה לקבל תורה מסיני ולכל מדרגותיו הגדולות.

גם יזכה ע"י ההטבה לרעהו לשפע פרנסה וכל מילי דמיטב, כדכתיב בפרשתן (ג יד) 'אהיה אשר אהיה',

מז. ה'משך חכמה' (בראשית ט כ) מבאר בדברי המדרש (בר"ר לו ג) אמר רב ברכיה... משה משנקרא 'איש מצרי' (ב יט) נקרא 'איש אלקים' (דברים לג א), וז"ל, ומשה נקרא (בתחילה) 'איש מצרי' - שהוכרח לגלות, שזה מורה פחיתות בנפש - מכל מקום, הואיל ומסר עצמו על ישראל בהריגת המצרי נקרא 'איש אלוקים', שהגיע לתכלית השלמות מה שיוכל האדם להשיג.

מח. פעם אמר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע בגשתו להניח תפילין כאשר נישק תחילה כנהוג את היד שבקשירת התפילין של יד. התבטא לאמר, כי מקודם שאנו באים להניח את התפילין ולהתעמק לזכור בייחודו ואחדותו יתברך שמו בעולם, הרי אנו מנשקים את הי"ד (משמעותה 'יוד' - 'איד', כלומר יהודי), להראות שתחילה יש להרבות באהבת ישראל לנשק (- להיטיב) כל איש ואיש מישראל.

מט. יש שביארו עפ"י את הפסוק (תהילים קמה טז) 'פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון', שלכאורה צ"ב שינוי הלשון, שפתח בלשון נסתר - 'פותח', ומסיים ב'את ידך' לשון נוכח. והיה לו לומר פותח את ידו או תפתח את ידך, אלא יש לומר, שכל הפסוק נאמר כלפי הקב"ה (כמו הפסוק שלפניו, עיני כל אליך ישברו, ואתה נותן להם את אכלם בעתו), ואילו 'פותח' קאי על האדם, וזהו אומרו פותח ע"י שנותן משלו, את ידך - יד ה' להשפיע על האדם שפע רב. נ. וכבר אמר הרה"ק מווארקי זי"ע כי הנה העולם אומר שימי השובבי"ם ניתנו כתיקון ל'חטא הנודע', אך אני אומר, דבאו לתקן את ה'חטא שלא נודע', והיינו שפגע בחברו וכדו' ואינו מרגיש שהרג כאן את הנפש ושפך כאן דם, ורציחה ממש נעשתה כאן, 'ואינו יודע' כמה דמעות הזיל הנפגע מחמתו, וכמה לילות התהפך על משכבו מצער הפגיעה...

נא. הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע ביאר בלשון הכתוב בפרשתן (ה ז) 'לא תאסיפון לתת תבן לעם', שלכאורה קשה דאם כוונתו מלשון 'הוספה' היה לו לומר 'לא תוסיפון' ומהו שהוסיף א'. אלא הביאור, שהוא מלשון 'אסיפה' - שהיו נאספין בכל ליל שב"ק ומשתעשעין במגילות שבידם (עיין שמו"ר ה יח), וראה פרעה שעל ידי התאספויות הללו עומדים המה בתוקף אמונתם וקדושתם, ומשהותם יחדיו הם שואבים כוחות לנפש, כח וגבורה להחזיק מעמד במשך כל השבוע הבא, וגם חשש שהתחזקות זו תחיש להם גאולה שלימה לצאת לחרות עולם מתחת ידו - על כן גזר לא תאספון, שלא יתחזקו יותר בשבת אחים גם יחד, ואז יכנסו בשלימות תחת יד מצרים ברוח ובגשם, ולא במהרה

לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלושה חדשים שיצאו ממצרים'. והקשה ה'שפתי חכמים', וכי לאחר ג' חדשים קבלו את התורה, והרי לסוף ג' יום קבלו את התורה, אלא ביאורו שאין הכוונה לתורה שבכתב שקבלו במעמד הר סיני, אלא לתורה שבעל פה שקיבלו רק לאחר ג' חדשים (י"ז בתמוז) כשירד משה רבינו מן השמים, ודבר גדול קאי על תורה שבע"פ, וכמו שאמרו חז"ל (גיטין ס:): 'לא ברת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר (להלן לד כז) כי על פי הדברים האלה כרתני אתך ברית ואת ישראל'. וטעמא דמילתא נתבאר במדרש (תנחומא נח ג) כי בעסק תושבע"פ נדרשת יגיעה עצומה, וכל מה שהוצרכו לכפות עליהם הר כגיגית היה על תורה שבע"פ, כי על תורה שבכתב אמרו 'נעשה ונשמע' מפני שאין בה יגיעה וזער והיא מעט, אבל על תורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה בשאול קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו, שנאמר (דברים ו ה) 'ואהבת את ה' אלוך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך', בזה הוצרכו לכפיית הר כגיגית.

והזמן גרמא, בימי השובבי"ם בהם ניתן לכל איש ישראל כח עז ותעצומות להתעלות, לטהר ולקדש את עצמו בקדושה של מעלה, אזי בראש ובראשונה יש להרבות בעמל ויגיעת התורה, וכן אומרים משם ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בשם הרה"ק השרף מקאצק זי"ע שעיקר תיקון ימי השובבי"ם הוא בלימוד גמרא ופי' תוספות בעיון.

הדבר שהייתי תמה עליו מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, הרי שלא הבין משה מדוע סובלים כל כך בני ישראל בגלותם, והיאך בא עתה לשאול 'מה זכות יש להם שיעשה להם נס'. אלא, מאחר שראה שיש ביניהם דלטורין - בעלי לשון הרע, לכן שאל מה זכות יש להם לצאת ממצרים, להודיע אך שמאבדין ח"ו כל הזכויות על ידי חטא לשון הרע. על כן, בשעה ששמע משה שבנ"י נגועים בחטא הלשון, הבין שאבדו כל זכות שהיא, ומשום כך שאל באיזה זכות ינאלו.

והדבר צריך חיזוק תדיר ובפרט בימי השובבי"ם, כמו שכתב ב'פרי מגדים' (או"ח סו"ס תרפ"ה, גם בספרו ספר המגיד ח"ג שובבי"ם) שפרשיות השובבי"ם פותחים בתיבת 'ואלה שמות' - ואלה נוטריקון ואבק לשון הרע... כי בשבועות אלו יש להיזהר מכל נדנוד חטא הלשון, ובמשנה זהירות מלשון הרע ואבק לשה"ר. וכבר כתבו (עי' מגן אברהם רי"פ לך ועיי"ש) שסיבת החולאים המתרגשים ובאים לעולם הוא על ידי הדיבורים שאינם ראויים שהם גורמים ל'עיפוש האוירים' וקלקול טבע העולם, ע"כ צריכים לתקן את הדיבור שלא לדבר דיבורים אסורים, ולקדש הדיבור בדיבורי תורה ותפילה אמיתיים מעומק הלב נוכח פני ה', עכ"ל.

לעסוק בדברי תורה - התיקון ע"י לימוד התורה"ק ובפרט כשהוא נרציפות

בפרשתן (ג יב), 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה', וברש"י, 'דבר גדול יש לי על הוצאה זו (יציאת מצרים), שהרי עתידים

יוכלו לצאת מתחת יד מצרים. וסיים ואמר, פארוואר (כך היו מכנים בפולין 'אמת') בשעה שאעלה למרום לאחר מלאות ימי ושנותי, יבוא משה רעיא מהימנא לקראתי ויאמר לי, אכן כיוונת לטעם הנכון על מה שנכתב לא תאסיפון בא' דייקא.

נב. יש שפירשו שהכוונה היא ל"ז בתמוז בו נשתברו הלוחות, כי גם בשעה קשה כזו התחזקו ישראל ורצו לקבל על עצמם עול תורה מחדש ולזכות ל'לוחות שניות', וכדאי הוא יציאת מצרים בשביל אותה התחזקות, כי אין לך דבר חביב לפני המקום ב"ה כאשר הגיע האדם לידי כשלון ו'שבירת הלוחות', אך אינו נשבר אלא מתחזק להתחיל מחדש...

בדרך זה אמרו גם בדברי ה'בעל הטורים' על הפסוק (א א) 'ואלה שמות בני ישראל', תיבות אלו נוטריקון ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום, בקול נעים ישיר, יחיה שנים רבות ארוכים לעולם, ולכאורה קשה מדוע נרמז דבר זה דייקא בריש חומש שמות ולא בחומש בראשית בתחילת התורה, אלא ללמד לאיש אשר עד עתה לא העביר את הסדרא מחמת עצלות וכדו', אל יתמהמה עד שנה הבאה להתחיל מבראשית, אלא יתחזק כבר עתה להתחיל מהיום ואילך. וכידוע 'בראשית' אותיות ב' ראשית, לרמז שאפשר להתחיל מחדש בכל עת וזמן.

כתב ה'שלמי גיבורים' במסכת תענית (ש"ע תקע"א ב), המחמירים מאד בחומר העוונות, שהעובר על רצון הבורא נידון ביסורים קשים ורעים ואין לו תקנה כי אם במיתה רח"ל, אך בסוף אותו מאמר נורא בתיקוני זוהר (תיקון כא-כב) איתא, שכל העוסק בתורה הרי מתקיים בו אורך ימים בימינה להצילו מן המיתה, ובשמאלה עושר וכבוד יינצל אף מן היסורים, כי נפשו מיטהרת בקדושת התורה הקדושה²¹.

בספר 'כתר ראש' (אות קל"ג) מביא בשם הגר"ח מוואלאז'ין זצוק"ל (בענין התיקונים) כי כל העוסק בתורה אין לו מה לדאוג כלל, וכפי שהראה לו רבו הקדוש הגר"א מוילנא זי"ע מאמר נורא בתיקוני זוהר

נג. פעם ראה הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע אברך היושב בתענית באלו הימים, אמר לו הרמ"מ מדוע הנך עוסק ב'תיקון הקטן' שהוא התענית והצום, הרי 'בר הכי' אתה, ואפשר לך לערוך את ה'תיקון היותר גדול' והוא לימוד גמרא ותוס'.

הגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע כתב (קריינא דאיגרתא, ח"א מכתב יז) לאחד שהיה מסגף עצמו 'נבהלתי... שאתה צם תעניתים... ושעה אחת של לימוד חביב אצל הקב"ה יותר מאלף תעניות'. וכתב עוד שם, מי שרוצה לסגף עצמו לשם כפרת עוונות, ילמד ב'חזרה' על דבר שכבר הוא יודע היטב - דללימוד זה אין לו חשק, והוי לימוד זה לשם שמים ממש והוה גם כן סיגוף...

הגאון בעל השדי חמד (בספרו כרך ה כלל נד) מספר: בשנת תרנ"ט בהיותי בעיה"ק ירושלים הזמינו אותי לפדיון הבן ולא הלכתי ואמרו לי כי יש בספרים דסעודת פדיון הבן עולה במקום פ"ד תעניות, ואני לא הייתי יודע דבר זה... ונראה שאין מקור לדבר זה, רק שיחה נאה בפני הבריות (ובאמת כבר מצינו כן בליקוטי אמרי פנחס, שער הקדושה, וז"ל, תלמידי מרן הקדוש מזידיטשוב זצוק"ל שמעו מפיו הקדוש שאמר בשם הרב הקדוש מוהר"ר פנחס מקאריץ ז"ל שסעודת פדיון הבן עולה במקום פ"ד תעניות, וכן הוא באילנא דחיי בשם הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זי"ע).

כאשר יצאו לאור כרכי ה'שדי חמד', וכמה מאנשי ירושלים מצאו כי כתוב בקולמוסו של אותו גאון שהיה בקי נודע, שכל רז לא אניס ליה - 'אין מקור לדבר זה', תמהו לעצמם: היתכן שקלא דלא פסיק בירושלים מדור לדור ללא עוררין, ואפילו הצנועין היו נדחקים מעט לזכות אפילו כ'פול' מהחלה של הכהן, והנה נאמר כי אין לכך שום מקור, וזו רק שיחה נאה מפי הבריות.

בספר 'חכמת חיים' מסופר כי באותו זמן נערך אצל אחד הצורבים סעודת פדיון הבן, שבו השתתף גם מרן הגרי"ח זאננפעלד. בעת הסעודה דבריו של בעל השדי-חמד עוררו ויכוח בין המשתתפים, עד שקם אחד הנוכחים והציע: הנה אתנו רבי חיים זאננפעלד הידוע בבקיאותו המופלגת בכל חדרי התורה ובספרי הראשונים והאחרונים, נשאל את פיהו, ענה רבי חיים מתוך קורת רוח, ואמר, אכן אין שום מקור בספרים למאמר זה שהסעודה בפדיון הבן נחשבת לפ"ד תעניות. אבל, יש לכך רמז בתורה... בפסוק (להלן יג יג) 'וכל בכור אידם' ב'ביני'ך' ת'פ'ד'ה' - נוטריקון- 'אם ד'בר מ'ה ב'פדיון ב'ן נ'הנית- 'יחשב כ'אילו ת'ענית פ'ד' ה'תענית...

והוסיף עוד נופף משלו: יש עוד מעשה הנחשב לעושהו, כאילו התענה פ"ד תעניות, ונחשב לו כ'תיקון' גדול. והוא 'דף' גמרא. ומי שלומד דף גמרא נחשב לו כאילו התענה פ"ד תעניות, כי 'דף' בגימטריה פ"ד. אלא שעל פעולה זו יש פחות קופצים.

נד. כתיב בפרשתו 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו', וכבר דשו רבים לבאר מדוע פתח בלשון הוה באמרו הבאים, וסיים בלשון עבר איש וביתו באו (עי' שמו"ר א ד), ומבאר ה'חתם סופר' (ת"מ) כי עד עתה עסקו בתורה בקביעות, ונחשב שעדיין לא היו בגלות, שבעיסוקם בתורה הרי הם כמו שהם עדיין בארץ ישראל (עי' מהרש"א ברכות ח.), אך משעזבו ספסלי דבי מדרשא, כמבואר בחז"ל (ילקו"ש שמות א ד"ה ובני ישראל) 'ותמלא הארץ אותם' - 'שנתמלאו בתי טרטיאות ובתי קרקסאות מהם' ופסקו מלעסוק בתורה, בעת הזאת הם 'באים מצרימה' - לשון הוה, כי את יעקב - כשהיה קיים וישיבתו עמו, הרי איש וביתו באו שהביאו אוירא דארץ ישראל למצרים ולא היו עדיין בגלות, רק עתה ירדו לגלותם.

וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליתכם וגו', ואין מים אלא תורה, שנאמר (ישעיה נה א) 'הוי כל צמא לכו למים' ואין טהרה אלא דברי תורה'.

הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע (פר' האוינו ד"ה כשעירים) היה אומר, שהנה מצינו בגמ' (יומא פו.) ארבעה חילוקי כפרה, ומבואר ברמב"ם (עיי' ריש הל' תשובה) שכל זה אינו אלא בזמן הזה, אבל בזמן שביהמ"ק היה קיים נתכפרו כל ד' החילוקים ב'שעיר המשתלח' ביום הכיפורים. ולפי זה מבאר דברי ה'ספרי' בפסוק (דברים לב ב) כשעירים עלי דשא - שהתורה מכפרת כשעירי יוהכ"פ, והיינו שעסק התורה מכפר כ'שעיר' של יוהכ"פ - אפילו על עונות החמורים ביותר, בעודנו בחיים חיותינו. והרה"ק בעל התניא (עיי' איגרת התשובה ט ז) כתב שעל ידי עסק התורה ניתן להשיג 'תשובה עילאה' - לכפר על דברים שנאמר עליהם שאין מועיל עליהם תשובה.

ובן מביא בספר 'חבצלת השרון' (בהקדמת הספר) ששמע מהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, שעל כל התעניות והסיגופים בדרכי התשובה, אין לך תיקון גדול יותר מן התורה הקדושה לזכך ולטהר את האדם מכל חטא עוון ואשמה^נ.

ונודע מה שכתב ה'יסוד העבודה' (ה"ג פ"ה ח) וז"ל, אמרו חז"ל תורה מכפרת מגני ומצלי, ותלמיד חכם אין אש של גהינום שולט בו, והקובע לו ללמוד ה' שעות בלי שום הפסק דיבור בענין אחר... נראה לי שדבר זה הוא ענין נפלא המועיל ומזכך ומכפר, ומביא אותו אדם לתשובה וכפרה מעולה^נ. עכ"ל^נ.

הן, והם כנגד ד' היסודות מהן נברא עולם העשייה - אש, רוח, מים עפר. והנה תקופת שבת שבה אנו נמצאים, היא נגד יסוד האש. על כן, בתקופה זו מתגברת באדם תאוות היצר, ובושרת בלבו של אדם כאש אוכלה עד שכמעט ומפילתו לפח יקוש ולדברי עוון רח"ל, על כן נתנו לנו 'מתנה' מן השמים - 'ימי השובבי"ם' אשר כוחם רב להילחם בהם נגד היצר הרע, להדיחו מפנינו לבלתי ישוב להסית לבבנו חלילה.

ואיכבה נוכל לו, על ידי שנעסוק בימים אלו בלימוד התורה הקדושה בהתמדה מרובה. כי כוחה של תורה, ביחוד באלו הימים, יש בידה לשתק את ידי השטן ולומר אל המלאך המשחית הרף. וכמו שכתב ה'זרע קודש' בעצמו בהרחבה במקום אחר (פרשת תרומה ד"ה ועשו ארון עצי שטים) וז"ל. 'ועיקר תשובה הוא התורה, כמו שאמרו חז"ל, אם היה רגיל ללמוד דף אחד, ילמוד שני דפין. ועיקר חסידות הוא התורה הקדושה בהתמדה. כי אמרו ז"ל - איזהו חסיד המתחסד עם קונו, הפירוש - כי אורייתא וקודשא בריך הוא חד, והתורה"ק נקראת 'תורת חסד' (משלי לא כו), וקוב"ה 'חסד א-ל כל היום' (תהלים נב יג), ואם תרצה אתה ג"כ להיות חסיד, תתחסד עם קונך, שתדבק בקוב"ה ותורתו שהם חסד ותקרא ג"כ חסיד, עכ"ל.

בה איתא בתנא דבי אליהו (רבא פ"ח) 'בא זראה כמה גדולה כוחה של התורה, שמטהרת את פושעי ישראל בזמן שעושין תשובה, אפילו מעבודה זרה שבידם, שנאמר (יהוקאל לו כה) 'זרקתי עליכם מים טהורים

נה. הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע היה מזהיר תדיר את כל הבאים במחיצתו להרבות בלימוד דפי גמ' ותוס'. דכירנא שנכנס אליו בחור בר מצווה בשבת קודש לאחר תפילת המנחה בכדי להתברך אצלו, והרבי היה באמצע אמירת תהילים כדרכו, על כן אמר לו בלשון הקודש - אומר לך 'הדרכה' לבר מצוה, הנך עומד לקבל אורח יצר טוב, שהוא מלאך, מן הראוי שתקיים בו מצוות הכנסת אורחים, והנה, הכנסת אורחים בשלימות היא שמעניקים ונותנים לארח את מה שהוא רוצה ואוהב, ולא מה ש'בעל הבית' אוהב, על כן אגלה לך שאורחך - יצר הטוב, אוהב דבר אחד והוא לימוד הגמרא, ראה נא להנאותו בריבוי דפי גמרא'.

כל עצותיו לכל ענין, רוחני וגשמי, היו בריבוי לימוד התורה, שמעתינו אומר פעם לאחד מבחורי ישיבת סלבאדקא אשר שאל מאתו עצה וסגולה לשמירת עיניים, ענהו על אתר, השקיע את עיניך באותיות הגמרא, ואז תזכה לשמור את עיניך מראות רע.

נו. הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע הורה פעם למשמשו באחד מימי השובבי"ם באישון ליל, שיעיר את כל הקהל ויעמידם לפניו בבית המדרש, בהקהיל את הקהל, יצא רבי יוחנן אל הקהל ואמר להם, דעו לכם - עד הנה לא רציתי לעורר ולדבר בעניינים אלו, אך זה עתה נתגלה לי גודל וחשיבות כח לימוד שעות רצופות שהם נעשים ל'ריצפת אש'... על כן יקבל כל אחד על עצמו קבלה בענין זה.

באר הפרשה - פרשת שמות

כוחו של זכרון יום המיתה מדוע לא נקטו עצה טובה זו כבר מתחילה. ומבאר הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (ויגש אותה א) בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל זי"ע, כי באמת אין דרך להינצל מיד היצר הרע בלתי לימוד התורה, וכדאיתא בגמ' (קידושין ל:) 'כך הקב"ה אמר להם לישראל בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, גם איתא בזה"ק (ה"א רב.) 'דהא לית לך מלה לתברא יצר הרע אלא אורייתא' (- אין לך דבר לשבור יצר הרע אלא התורה), אלא שפעמים האדם כל כך מגושם עד שאי אפשר לו לעסוק בתורה, לזה האיש נתנו עצה תחילה לקרוא ק"ש, ואותה קבלת עול מלכות שמים

וזכר כתב הרמח"ל באגרותיו (אגרות רמח"ל פו), כי על האדם לראות את עסק התורה כמי שעומד בתפילת שמונה עשרה, וכמו שבשמונה עשרה לא יפסיק אפילו נחש כרוך על עקבו (ברכות ה.), כן ינהג בעת לימודו.

ומלבד שאין טהרה כתורה, הרי גם אין שמירה כתורה, כי התורה תשמרנו מכל רע. וכך איתא בגמ' (ברכות ה.) 'לעולם ירגזו אדם יצר טוב על יצר הרע, אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה, אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע, אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה, והקושיא נודעת כי אכן כה גדול

סיפר הגה"ח ר' נחום ראטשטיין שליט"א (יאיר נתיבות פרק ג' סימן ד) בענין 'תקנות הכולל' שהיה בראשותו כפי שהעמידם הרה"ק ה'בית ישראל', וז"ל. בשנת תש"כ שמעתי מפ"ק כ"ק מרן אדמו"ר הבית ישראל זצ"ל, כל אחד צריך לעבוד ולהתייגע כדי לעקור ממנו את החטא, ואף אם נראה לאדם שאין לו שייכות לזה ומדמה בנפשו שכבר עקר מעצמו את זה, באמת, פעמים הרבה טעות הוא בידו, כי רק 'דחוויה' היא בכח ההתנגדות שבו, אבל לא נעקר ממנו הדבר, ולכן יש שלפעמים בעת זקנה מתעוררים הדברים והוא תוהה ומשתומם על מה ולמה הגיע לו ככה, ולא ידע שבכלות כח ההתנגדות שבו התעורר בו הדבר הזה שלא עקרו בימי הנעורים והבחרות, ולכן, צריך כל אחד לעקור את הדבר מעצמו בעוד כוחו במתניו, ואני אומר שעקירת הדבר הוא בזה שאינו משוחח באמצע הלימוד. נז. ואכן מן הראוי לכל אחד ואחד שיקבל על עצמו 'דבר השווה לכל נפש', ללמוד בכל יום ויום מחצית השעה ברציפות ומבלי להפסיק כלל (וכל המוסיף יוסיפו לו...). ועצה טובה קא משמע לן לאברכים החשובים הלומדים ב'כולל' ולבחורי הישיבות שיחיו, כי 'חצי שעה' זו תהיה בתחילת הסדר, ופשיטא ואין צריך לומר, כי באופן זה כל 'הסדר' יהיה באופן אחר לגמרי...

נח. כך ביארו בעלי המשל הא דאמרו 'כולי עלמא מודי בשבת נתנה תורה'. כי דבר זה גלוי וידוע שאף מי שאינו ירא ושלם בכל דקדוקי ההלכה, לא יענה לטלפון בעצם יום השבת קודש, ואפילו אם יראה שבעניית שיחה זו ירוויח אלפי זהב וכסף - אם אך יש בו עדיין זיק קל של יראת שמים לא יענה. כמו כן 'בשבת ניתנה תורה' - שיהא חשוב אצלו זמן ה'קביעת עיתים' כעצם יום השבת לענין ענייית הטלפון...

וכן, שכמו שיום השבת קבוע ועומד, ולא יוכל בר אנוש להקדימה ולאחרה לעולמים, אף אם מאד מאד נחוץ לו להזיז את השבת ליום אחר מחמת עסק ממון שנזדמן לו וכדו', ואפילו אם ירצה להשלימה בכפליים כגון לערוך במקומו ב' ימי שבתות גם כן לא יועיל לו במאומה. כיוצא בו, 'בשבת ניתנה תורה' - אין להזיז 'שיעור תורה' הקבוע, ולא יאמר למחרת היום אשלים את הלימוד היומי, אלא בכל יום ויום עליו להשלים את חוק לימודו.

עוד ביארו בדברי חז"ל (ברכות ה.) 'אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד' ולכאורה מדוע הוסיפו לומר 'בלבד', אלא, דהוא כמו הנותן צי"ק לחבירו, שלאחר הסכום יוסיף תיבת 'בלבד'. בכדי שלא יהא אפילו ה"א להוסיף עוד מעותק. על כן אמרו ז"ל, שאין לו להקב"ה, אלא ד' אמות' הבאים בלימוד באופן כזה, והיינו, שבעת לימודו אין לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד - ללא כל תוספת, ד' אמות כאלו הינם כביכול 'רכושו' של הקב"ה.

מתאמרא בשם ה'מהרי"ל דיסקין' זי"ע על דברי חז"ל (חגיגה יב:) על המפסיק ממשנתו 'מאכילין אותו גחלי רתמים', שעונש זה גדול הוא מאד, כי כמו האוכל גחלי רתמים שהגחלים לוחשים לו בתוככי פיו ואף לאחר מכן לא ירגיש כל 'טעם' באכילתו - אף כשיאכל דברים טובים ועריבים לחיך, כמו כן הוא העונש של 'גחלי רתמים'...

כתב החזון איש (קובץ אגרות ח"א אגרת ג) עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק, בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה וכו'. מן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד, ולהתפלל על זה תמיד.

במסירות נפש תשפיע עליו למהרו שיוכל לעסוק בתורה, ואז התורה היא שתעמוד לו במלחמה כנגד יצר הרע. ויאם גם קריאת שמע לא הועילה אזי יזכיר לו יום המיתה, ועי"ז יתיש את החומר שבו, וכבר יוכל לקרוא ק"ש ולעסוק בתורה.

זיה"ר שנזכה לתקן נפשותינו רוחותינו ונשמתנו מכל סיג ופגם בימי השובבי"ם הקדושים הללו, ובזכות זה נזכה לכל מיני ישועות ורפואות^נ, שפע ברכה והצלחה עד בלי די^פ, ובקרוב נזכה בבוא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב, בב"א.

נט. כה אמר הרה"ק ר' דוד בידערמאן מירושלים זי"ע סגולה לחולה, קח שמן ואמור: הרמב"ם היה רופא, ובזכותו ישלח ה' רפואה שלמה לפלוני בן פלוני, ואת השמן יש להדליק על ציון הרמב"ם לכשיזדמן (בספר בית ישראל השלם בשם הרב ר' פנחס בלנק, ששמע מהרה"ג ר' מיכאל הרמן זצ"ל ששמע מר' דוד'ל, הבאנו הדברים לרגל יומא דהילולא של הרמב"ם החל ביום שישי).

ס. ודע ש'שובב' נוטריקון ש'מחים ב'צאתם ו'ששים ב'בואם. ואז יהא שובבי"ם נוטריקון - ש'פע ב'רכה ו'הצלחה ביכל מ'עשה י'דינו.